A SZOVJETUNIÓ TIZENHAT KÖZTÁRSASÁGA

SZIKRA

SZIKRA

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
MSZMP
Központi
Vezetőségé

BEVEZETÉS

Egyetlen ország van az egész világon, mely két világrészre terjed ki és az emberlakta szárazföld egyhatodát foglalja el. A világ legelső munkás- és parasztállama ez: a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége.

Nagykiterjedésű és hatalmas ország a Szovjetunió. Természeti gazdagsága kifogyhatatlan. Népeinek alkotó ereje kiapadhatatlan. Gazdasági és politikai ereje nagy és kimeríthetetlen.

A Szovjetunióban maguk a dolgozók a birtokosai az ország minden kincsének és mindannak, amit ipara és mezőgazdasága termel. A Szovjetek országában nincsen olyan gyár, üzem, vagy bank, mely egy ember tulajdonában lenne, nincs magántulajdonban föld sem. A Szovjetunió lakossága majdnem teljes egészében (96,6 százalék) munkásokból, társas gazdaságokban — kolhozokban — egyesült parasztokból, az állam és szövetkezeti vállalatok, intézmények tisztviselőiből és szakembereiből tevődik össze. A lakosság 3,4 százaléka kézműves és kisméretű egyéni gazdálkodást folytató parasztember. Így tehát nincsenek a Szovjetek

földjén sem rabszolgák, sem kényurak, sem kizsákmányolók, sem kizsákmányoltak; itt csak munkások, parasztok és dolgozó értelmiségiek élnek. A szovjet dolgozók milliói, akik megszabadultak a tőkések és a földesurak elnyomásától, az emberiség történelmében elsőkként váltak saját életük kovácsává és uraivá.

A Szovjetunióban élő néptömegek erőfeszítésének gyümölcse a szocializmus felépítése, azé a társadalmi rendszeré, melyről oly sok évszázadon át álmodoztak az emberiség legjobbjai. A szovjetemberek megteremtették azt a társadalmat, amelyben minden állampolgár egyforma jogokat élvez, ahol mindenki dolgozik és egyenlő munkáért egyenlő bért kap.

Több mint 200 millió ember él a Szovjetunióban.* A Szovjetunió a szabad népek nagy családja, akik nem ismernek sem nemzetiségi, sem osztályelnyomást. Az Északi-sark jégmezőitől Közép-Ázsia forró homoksivatagjaiig, a Balti-tenger partjaitól a Csendes-óceán távoli partvidékéig, szerte az egész Szovjetföldön mindenhol folyik az új élet nagy építése.

Számra nézve a Szovjetunió lakosságát a harmadik hely illeti meg a világon: csupán Kínának és Indiának van több lakosa. Az 1926—1939-es években a Szovjetunió lakosságának évenkénti átlagos szaporodása elérte a 12 ezreléket. Ez majdnem kétszerese a nyugateurópai országok népszaporulatának. A Szovjetunió lakosságának éven-

* A lakosság lélekszámát mindenütt az 1939—1940-es népszámlálás adatai szerint adjuk.

kénti szaporodása nyolcszorosa az olyan állam egész lakosságának, mint Luxemburg.

Ha területét nézzük, a Szovjetunió mintegy háromszor akkora, mint az Amerikai Egyesült Államok és tizennégyszer akkora, mint Nagybritannia, Spanyolország, Olaszország és Franciaország területe együttvéve. A Szovjetunió területe 22 millió négyzetkilométernél is több: beletartozik fél Európa és Ázsia egyharmada.

Rendkívül változatos és gazdag a Szovjetunió természeti világa: az északi jeges vidékektől a déli tájak pompás szubtropikus örökzöld növényzetéig minden megtalálható benne.

Északon, egészen az Északi Jeges Óceánig, tundrák terülnek el. Rideg éghajlatú, fátlan vidék ez: moha, zuzmó, helyenként meg gyér fű borítja. Délre tőle húzódik a széles, hatalmas erdős övezet: északabbra a tajgák, melyek szinte kizárólag tűlevelűekből állanak, délebbre pedig a lomblevelűek övezete. Az erdős övezettől délre hatalmas sztyeppék fekszenek, melyek Kazahsztán déli részén és Közép-Ázsiában sivatagokba mennek át. A sztyeppék övezetében beláthatatlan legelők, zsíros feketeföldes szántók és virágzó kertek terülnek el. A Szovjetunió déli határán magas hegységek emelkednek: csúcsaikat örökös hó és vastag jégtakaró borítja. A déli hegyes vidék legtekintélyesebb része a Pamir, a „világ teteje". A Pamirból emelkedik ki a Szovjetunió legmagasabb hegycsúcsa, a Sztálin-orom, mely 7495 méter magasan van a tenger színe felett. A középázsiai hegyes vidék lankásabb részein, hegyektől és sivatagoktól körülvéve, virágzó oázi-

sok terülnek el. Dús növényzetű, rendkívül sűrűn lakott tájak ezek.

Az ország legkeletibb részén — a Kamcsatka félszigeten — emelkednek Európa és Ázsia legmagasabb tűzhányói. A Kljucsev-vulkán, mely a legmagasabb mind között, majdnem 5 kilométer magas. Ezek a tűzhányók működnek is: időnként lávát és hamufelhőt bocsátanak ki. Szovjet tudósok nemrégiben gejzireket fedeztek fel Kamcsatkában. Ezekből a hatalmas forrásokból 50 méter magasra szökik fel a forró víz.

Bővízű folyók öntözik a Szovjetunió földjeit. Néhány szovjet folyó többezer kilométer hosszú és a világ leghatalmasabb síkságait szeli át.

Az európai részen eredő folyók a Nagy Orosz Síkságot szelik át és a Szovjetunióval határos tengerekbe ömlenek. Észak felé tart az Északi Dvina és a Pecsora, nyugat felé a Daugava (Nyugati Dvina), dél felé a Dnyesztr, Dnyepr, Don, Volga. A Volga, ez a hatalmas orosz folyó, egyben Európának is legnagyobb folyója. Hosszúsága eléri a 3700 kilométert.

A szibériai óriásfolyók az Ob, Jenyiszej és Léna. Délről észak felé tartanak, szinte párhuzamosan folynak egymással; számos mellékfolyójukkal mintegy kijárót képeznek az északitengeri útvonalhoz.

A Szovjetunió távolkeleti vidékeit a nagy, bővizű Amur folyó szeli át. Ez a Csendes-óceánba ömlik.

A Szovjetunióban rengeteg tó van. Legnagyobb közülük, melyet méltán neveznek ezért tengernek,

a Káspi-tó. Ez a földkerekség legnagyobb tava. Szibériában van a föld legmélyebb tava, a Bajkál-tó. Mélysége eléri az 1741 métert.

Természeti gazdagságát, erdeit és fekete földjeinek területét, folyóinak és tavainak halbőségét tekintve a Szovjetunió az első helyen áll az egész világon. Az ország beláthatatlan földjének méhében megtalálható minden hasznos ásvány, amit csak ismerünk a földön. Ezek az ásványkészletek teljes mértékben biztosítják a Szovjetunió rohamosan növekvő iparának szükségleteit.

A Szovjetuniónak több vasérce van, mint a világ összes többi országának együttvéve.

Bőségesek mangán-, réz-, ólom-, cink-, nikkel- és óntartalékai is és számos lelőhelye van a ritka fémeknek. Bővében van a Szovjetunió az építőanyagoknak: a legértékesebb márványfajtáknak, cementgyártáshoz szükséges nyersanyagoknak és tűzálló agyagfajtáknak is.

A Szovjetunió természeti kincseinek bősége nem szorítkozik csak a hasznos ásványokra. A Szovjetunióé a világ leghatalmasabb erdős területe. Több értékes fafajtája van a Szovjetuniónak, mint bármely más országnak. Erdeiben sokféle prémes állat tenyészik.

A Szovjetunió folyói az olcsó vizienergia kimeríthetetlen forrásai. A Szovjetunió vízienergiakészleteire nézve is a világ legelső országa.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom előtti időben csak igen kis mértékben használták fel Oroszország kifogyhatatlan természeti kincseit. A cári Oroszország iparilag elmaradott, mezőgaz-

daságilag pedig alacsony termelékenységű állam volt. Az orosz birodalom határvidékeinek például, ahol a nagy lélekszámú nem-orosz népek laktak, egyáltalán nem volt ipara.

A cári Oroszország a népek börtöne volt. A cári kormányzat szándékosan fojtotta el a nemzeti kultúra mindennemű megnyilvánulását, tudatosan élesztette a nemzetiségi viszályokat a népek között, beléjük oltotta az egymás iránti kölcsönös bizalmatlanságot és ellenségeskedést. A cárizmusnak ez a politika volt előnyére, mert az egymástól elválasztott népeket könnyebben tarthatta rabságában.

*

1917 októberében* a néptömegek győzelmes felkelése véget vetett Oroszországban a tőkések és a földesurak hatalmának.

A Szovjetek Összoroszországi Kongresszusa** nyilatkozatában teljes egyenlőséget biztosított a volt orosz birodalom valamennyi népének és minden népnek megadta az önrendelkezés jogát. Minden egyes nép teljesen szabadon dönthetett államrendszerének kérdésében, szabadon határozhatott további sorsáról.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalomban

---

* Egészen 1918-ig a XVIII. században kialakult régi időszámítás szerint számították a napokat Oroszországban, mely némileg eltért a többi országban elfogadott időszámítástól. Éppen ezért a Nagy Októberi Szocialista Forradalom évfordulóját, mely a régi időszámítás szerint 1917 október 25-én zajlott le, most minden évben november 7-én ünneplik a Szovjetunió népei.

** A Szovjetek II. Összoroszországi Kongresszusa 1917 november 7-én ült össze.

felszabadult munkások és parasztok, bármelyik nemzetiséghez tartoztak is, egy cél felé törekedtek: az osztályelnyomás és a nemzetiségi elnyomás maradéktalan felszámolására, az új társadalmi rendszer, a szocializmus megteremtésére. De a kizsákmányolástól és elnyomástól mentes új élet kialakítása nem ment könnyen.

Nem sokkal az Októberi Forradalom után a belső ellenforradalom és a sok intervenciós külföldi állam egyesült erejével került szembe a szovjethatalom. A fiatal szovjet köztársaságokat bekerítő kapitalista államok hadseregeikkel és gazdasági blokád szervezésével akarták megfojtani a szovjet rendszert. A szovjet köztársaságok közös erővel megvédték szülőföldjüket a kívülről jövő katonai támadások ellen, később pedig az intervenciós seregek és a fehérgárdisták kiűzése után a fiatal szovjet köztársaságok gazdasági fejlődésének érdekei és a munkás-paraszt hatalom megszilárdulása szükségessé tette Szovjetoroszország valamennyi népének még szorosabb együttműködését, kölcsönös segítségét és egyesülését.

1922 decemberében ült össze a Szovjetek I. Összszövetségi Kongresszusa. Ezen a kongresszuson az akkori négy szovjetállam: Az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság, a Kaukázusontúli Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság, az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság és a Belorussz Szovjet Szocialista Köztársaság szerződést kötött a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége megalakításáról.

Az ezt követő években a Szovjetunió tovább

bővült: több köztársaság, mely azelőtt az Oroszországi és a Kaukázusontúli Föderációnak volt tagja, szintén szövetséges köztársasággá alakult át. A Szovjetunió népeinek testvéri együtteséhez csatlakoztak a lettek, litvánok, esztek és moldvaiak is, akik szintén megteremtették új, szövetséges köztársaságukat.

Jelenleg tizenhat egyenlőjogú szövetséges szovjet szocialista köztársaságból áll a Szovjetunió, melyek egy egységes szocialista államot képeznek.

A Szovjetunió egységes összszövetségi államhatalmi és államigazgatási szervekkel rendelkezik; a szovjet köztársaságok népgazdaságát az egész államszövetségre érvényes állami terv alapján fejlesztik; a Szovjet Hadseregnek egységes parancsnoksága van; minden szovjet köztársaság polgára egyszersmind a Szovjetunió polgára.

A Szovjet Alkotmány törvényerőre emeli a Szovjetunió valamennyi népének a függetlenségre és a szabad nemzeti fejlődésre való jogát. Minden egyes szövetséges köztársaság, lakosságának számára és területének nagyságára való tekintet nélkül, egyenlő jogokat élvez.

Mindegyik szövetséges köztársaság szuverén állam, saját alkotmánya van, saját államhatalmi szervekkel rendelkezik, melyeknek jogukban áll önállóan törvényeket hozni és dönteni az illető állam belügyeiben. Mindegyik szövetséges köztársaságnak saját katonai alakulatai vannak, mindegyik szövetséges köztársaságnak jogában van közvetlen érintkezésbe lépni külföldi államokkal, azokkal egyezményeket kötni s diplomáciai és konzuli

képviselőket kicserélni. Minthogy mindegyik köztársaság a legteljesebb mértékben szuverén, így joguk van a SzSzKSz-ból való szabad kiválásra is.

A szövetséges köztársaságokban valamennyi felső és helyi állami szerv és intézmény népének anyanyelvét használja.

Az államhatalom a Szovjetunió valamennyi köztársaságában a következetes szocialista demokratizmus elvein alapul.

A Szovjetek országát maga a nép kormányozza küldöttei által, akiket általános, egyenlő és közvetlen választásokon választanak meg, titkos szavazással. A dolgozók küldötteinek szovjetjei jelentik az államhatalmat a városokban, falvakban, járásokban, kerületekben, területeken és határterületeken.

A Szovjetunió legfelsőbb államhatalmi szerve a Szovjetunió Legfelsőbb Szovjetje, a szövetséges köztársaságokban pedig a Szövetséges Köztársaságok Legfelsőbb Szovjetje. Ezeket a szovjeteket is általános, egyenlő és közvetlen választásokon, titkos szavazással választják meg.

A Szovjetunió valamennyi polgára nagykorúságának elérésétől kezdve egyenlő politikai jogokkal rendelkezik. A Szovjetunió valamennyi polgárának törvényben biztosított joga van a munkára, üdülésre, művelődésre, biztosított anyagi ellátásra aggkorára, valamint betegség és munkaképtelenség esetén. Nemcsak a törvény szövegében, hanem a valóságban is teljesen egyenjogú a Szovjetunióban a nő a férfival. A szovjet törvény a Szovjetunió valamennyi polgára számára — nemzetiségre, fajra, vallási meggyőződésre való tekintet nélkül —

biztosítja a szólásszabadságot, a sajtószabadságot, a gyülekezési szabadságot, az utcai felvonulások és tüntetések szabadságát; joguk van a szovjetpolgároknak társadalmi szervezetekben: szakszervezetekben, szövetkezetekben, ifjúsági szervezetekben, sportszervezetekben, kulturális, technikai és tudományos társaságokban egyesülniök.

A szovjet dolgozók élcsapata a Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja, melyet az emberiség nagy vezérei, Lenin és Sztálin alkottak meg.

A kommunista párt vezeti a szovjet népet a szocialista rend erősbítéséért és fejlesztéséért folytatott harcában és biztosítja a kommunista társadalom sikeres felépítését.

A szovjet köztársaságokban ismeretlen a túltermelési válság fogalma; nem ismerik a munkanélküliséget és a kapitalizmus többi rákfenéjét sem, mert a Szovjetunió gazdasági élete a tervszerű szocialista gazdasági rendszer és a munka- s termelőeszközök szocialista tulajdona alapján fejlődik.

A föld, annak méhe, a vizek, az erdők, az ipartelepek, a gyárak, a szénbányák, az érctelepek, a szovhozok, gép- és traktorállomások, a bankok, a vízi és légi közlekedés, a hírtovábbítás eszközei (posta, távíró, távbeszélő, rádió), a községi vállalatok, továbbá a lakóházak zöme a városokban: állami tulajdon, azaz az egész nép vagyona. Minden egyes szovjet vállalat pontosan meghatározott állami terv alapján működik, mely megszabja termelésének kapacitását, növekedését, a gyártmányok stabil eladási árát.

Éppen így társadalmi tulajdon a társas paraszt-

gazdaságok — kolhozok — és szövetkezeti szervezetek élő és holt felszerelése, közhasználati építményei. Így válik lehetővé a nagyjövedelmű nagyüzemű gazdálkodás.

A kis magángazdálkodás csupán az egyéni gazdálkodást folytató parasztoknál és kézműveseknél maradt meg. A szovjet törvény csupán azzal a feltétellel engedélyezi ezt a magángazdálkodást, ha tulajdonosai maguk dolgoznak és nem zsákmányolnak ki idegen munkát.

Annak folytán, hogy az egész hatalmat teljesen a dolgozók tartják kezükben s hogy megszüntették a munka- és termelőeszközök magántulajdonát, valamennyi szovjet köztársaság népgazdasága szüntelenül emelkedőfélben van. A szovjet rendszer keltette életre a Szovjetunió népeinek kimeríthetetlen alkotóerejét és tehetségét, s határtalan teret biztosított mindenirányú fejlődésüknek.

A szovjet rendszer évei alatt a régebbi fejletlen iparú agrárállamból erős ipari nagyhatalommá vált a Szovjetunió. Az ország iparosítását egységes állami tervek irányítják, melyek ötéves időközökben megszabják az elérendő teljesítményeket. „A sztálini ötéves tervek" néven ismerjük ezeket a terveket.

Az első ötéves terv megvalósítása 1928 szeptember 1-én kezdődött. Mindeddig a szétrombolt ipar helyreállításával, az első világháború- és a polgárháború-ütötte sebek begyógyításával kellett a Szovjetuniónak megbirkóznia. Az első ötéves tervet határidő előtt, négy év és három hónap alatt teljesítették a szovjet dolgozók. Határidő előtt tel-

jesítették a második ötéves tervet is (1933—1937). A harmadik ötéves terv (1938—1942) teljesítését félbeszakította a fasiszta német hadak hitszegő betörése, a terv negyedik évében. Látjuk tehát, hogy a Szovjetunió végtelen rövid idő alatt: a békés építés 13 esztendeje folyamán számolta fel elmaradottságát és ugrott a haladás élére.

Napjaink Szovjetuniója az élenjáró ipar országa. Termelésének kapacitását tekintve első helyen áll Európában és második helyen a világon — csak az Egyesült Államok előzi meg.

Ami a Szovjetunió ipari termelésének növekedését jelenti, ezen a téren sokszorosan felülmúlja a legnagyobb kapitalista országokat. Míg az Egyesült Államokban 1913 és 1940 között az ipari termelés kapacitása alig kétszeresére emelkedett, addig a Szovjetunióban ugyanezen idő alatt az ipari termelés bruttó teljesítménye 12-szeresére, a gépgyártásé pedig 50-szeresére nőtt.

A Szovjetek országa az 1940-es évben ezt termelte:

15 millió tonna vasat, vagyis négyszeresét az 1913. évi vastermelésnek;

18 millió 300 ezer tonna acélt, vagyis 4,5-szer annyit, mint 1913-ban;

166 millió tonna szenet, vagyis 5,7-szer annyit, mint 1913-ban;

31 millió tonna kőolajat, vagyis 3,5-szeresét az 1913. évi termelésnek.

A Szovjetunió az első helyre került Európában a gépgyártás (többek között: teherautók, traktorok, kombájnok és más mezőgazdasági gépek

Sztálin elvtárs az Ifjúság Ünnepén

A Legfelsőbb Szovjet ülésezik

gyártása), vasérc-kitermelés, szuperfoszfát- és cukorgyártás terén, s a második helyre az elektromos energia termelése, a vasolvasztás, acél- és alumíniumgyártás, a szénbányászat terén.

A szovjet ipar felszerelése elsőrendű. Bármelyik új gyára példát mutat rá, hogyan kell a tudomány és a technika legújabb vívmányait az iparban alkalmazni.

A Szovjetunió rendelkezik egyben a világ legnagyobb, legjobban gépesített és legmagasabb termelékenységű mezőgazdaságával is. A kommunista párt felhívására a szovjet parasztok milliói nagy szövetkezeti gazdaságokban (kolhozokban) tömörültek, véget vetettek a kis magántulajdonban lévő telkek szétdaraboltságának, ugyanakkor pedig lehetőségük nyílt korszerű gépek, a haladó mezőgazdasági tudomány eredményeinek széleskörű alkalmazására.

Mint már fentebb szólottunk róla, a Szovjetállamban a föld az egész nép tulajdona — állami tulajdon. A munkások és parasztok államának törvénye értelmében a mezőgazdasági termelőszövetkezetek (kolhozok) által elfoglalt földet bekebelezik a kolhozok számára ingyenes és határidő nélküli, örök haszonélvezetre. A kolhozok földje nem lehet adás-vétel tárgya ; nem lehet bérbeadni sem. Így tehát a Szovjetek államában egypár földbirtokos meggazdagodásának forrásából, a széles paraszti tömegek rabszolgai kizsákmányolásának eszközéből — mert ez volt a föld a cárizmus idején — a jómódú, művelt élet forrása lett a föld a szovjet falusi dolgozók milliói számára.

A Nagy Honvédő Háború kezdetén 250 ezer kolhoz működött a Szovjetunióban. 488 millió hektár földet kaptak meg ezek a kolhozok ingyenes és örökös haszonélvezetre (míg a cári Oroszországban 134 millió hektár föld volt csupán a szegényparasztok és középparasztok kezén). A Szovjetunióban minden egyes kolhozparaszti családhoz átlag 20 hektár föld tartozik.

A kolhoztagok társas gazdasága állatállománynyal, mezőgazdasági gépekkel és szerszámokkal, vetőmagkészlettel, a kollektív állattenyésztéshez szükséges takarmánykészlettel, a szövetkezeti gazdálkodáshoz szükséges gazdasági épületekkel rendelkezik. A társas gazdaságok évről-évre gyarapodnak, izmosodnak. 1940-ben az osztatlan kolhoztulajdon értéke elérte a 20 milliárd rubelt: ennek az összegnek csupán egytizedét tette az az érték, amellyel a kolhoztagok járultak hozzá a kolhozok megalakításához.

A társas gazdálkodáson kívül a kolhoztagok még személyes tulajdonukban lévő mellékgazdaságukban is dolgoznak, a házuk mellett elterülő belső telken. Ez a személyes gazdaság a lakóépületekből, haszonállatból, baromfiból, a baromfi- és állattartáshoz szükséges épületekből, apró mezőgazdasági felszerelésből áll.

A szövetkezetben minden mezőgazdasági munkát a szövetkezet tagjai végeznek, személyes munkájukkal. Az elvégzett munkát minden kolhoztagnál a teljesített munkanapok szerint számolják el. Aratás után a kolhozok a termés meghatározott részét beszolgáltatják az államnak (mezőgazdasági

adó), feltöltik a vetőmagkészletet s a szövetkezet többi, közös célokat szolgáló készletét, a megmaradt termést pedig teljes egészében szétosztják a termelőszövetkezet tagjai között, a teljesített munkanapok arányában. Ugyanilyen módon osztják el társas állattenyésztésük termékeit, valamint a kolhoz pénzjövedelmét is. A kolhoz gazdaságának fejlődésével a munkanap — ahogyan a szovjet faluban szokták mondani — egyre kiadósabb lesz ; az egy munkanapra jutó terményrész és pénzösszeg növekszik.

A kolhoz igazgatásának alapja a széleskörű kolhoz-demokrácia és valamennyi kolhoztag tevékeny részvétele a szövetkezet életével kapcsolatos kérdések eldöntésében. A kolhoz legfelsőbb szerve, melynek joga van dönteni minden főbb kérdésben : a kolhoztagok közgyűlése. A közgyűlés választja meg a szövetkezet elnökét és vezetőségét, valamint az ellenőrző bizottságot is.

A Szovjetállam hatalmas segítséget nyújt a kolhozparasztságnak a mezőgazdaság gépesítése és villanyosítása terén. Szerte az egész ország területén gép- és traktorállomások alakultak, melyek traktorokkal, kombájnokkal és egyéb bonyolult mezőgazdasági gépekkel rendelkeznek. A traktorállomás szerződést köt a kolhozokkal földjeik felszántására, de elvégez egyéb munkákat is. 1940-ben több mint félmillió traktor és mintegy 200 ezer kombájn dolgozott a traktorállomásokon. Traktorok végezték el az összes kolhoz szántási munkálatainak háromnegyedrészét, a vetésnek több mint a felét. A gép-

és traktorállomásoknak a mezőgazdaság fellendülésében játszott szerepét felismerve méltán nevezték el őket a kolhozgazdálkodás gerincének.

A Szovjetunió kolhozai alkalmazzák munkájukban a micsurini biológia legújabb vívmányait, hatalmas szűz területeket változtatnak át szántóföldé, bevezetik a füves vetésforgót és új értékes mezőgazdasági haszonnövényeket termesztenek.

Ami fejlődésének iramát illeti, a Szovjetunió szocialista mezőgazdasága sokszorosan túlszárnyalta a legnagyobb kapitalista országok mezőgazdaságának fejlődési iramát. Míg az Amerikai Egyesült Államok mezőgazdaságának bruttó termelése 1932 és 1940 között csupán 7 százalékkal nőtt, addig a Szovjetunió mezőgazdasága ugyanebben az időszakban 77 százalékos fejlődést mutat.

A Szovjetunióé az elsőség az egész világon a búza, rozs, árpa, zab, len, cukorrépa és kender termesztése terén. 1940-ben a Szovjetunió gabonatermése 119 millió tonnára rúgott.

Jelentékenyen megnövekedett a termés mennyisége, annak folytán, hogy a parasztok immár nem egyénileg, hanem közösen dolgoznak; hogy nem csoroszlyával, hanem traktoros ekével szántják a földet; hogy a traktor új, bőven termő földeket szántott fel — hogy nem a hagyományokat követve, hanem új módszerekkel, tudományos alapon művelik meg a földeket. A föld immár bőkezűen meghálálja a reáfordított munkát. A gabonafélék hektáronkénti átlagos termése, ami 1913-ban még csak 7,4 mázsa volt, 1937-ben 9,1 mázsára, 1940-ben pedig 10,5 mázsára nőtt.

A gabonatermés jelentős részét maguk a föld megművelői élik fel. De ugyanakkor évről-évre növekszik az áruforgalomba kerülő gabona mennyisége is (vagyis a mezőgazdasági termelésnek az a része, mely a városi lakosság és az ipar szükségleteit fedezi).

1940-ben a következőket termelte a Szovjetunió mezőgazdasága:

38 millió 300 ezer tonna áruforgalomba került gabonát, vagyis 17 millió tonnával többet, mint 1913-ban;

2 millió 700 ezer tonna nyersgyapotot, vagyis 3,5-szer annyit, mint 1913-ban.

A Szovjetunióé az első hely a világon a haszonállatok számát tekintve is.

Az 1929-től 1938-ig terjedő tízéves időszakban 223 millió rubelt fektetett be Szovjetunió a népgazdaság fejlesztésébe.

A fasiszta német csapatok betörése folytán óriási károkat szenvedett a Szovjetunió népgazdasága. De a szovjet nép gyorsan és eredményesen gyógyítja be sebeit. 1950 elejére, az első háború utáni ötéves terv végére nemcsak hogy teljesen helyreállítja a német fasiszta betöréstől kárt szenvedett területek népgazdaságát, hanem jelentékeny mértékben túl is haladja a Szovjetunió iparának, mezőgazdaságának és közlekedésének háborúelőtti színvonalát. A szovjet gazdaság újjáépítésére és továbbfejlesztésére fordított beruházás az 1946—1950-es ötéves terv éveiben 250 milliárd rubelt tesz ki. 5900 újjáépített és teljesen új vállalat kezdi

meg ebben az időszakban működését, amelyeknek együttes értéke 234 milliárd rubel.

A háborúutáni ötéves terv első három éve tanuskodik azokról a hatalmas sikerekről, melyeket a szovjet nép az ötéves terv megvalósításáért vívott harcában elért. A szovjet ipar nagyjából már az 1946-os évben befejezte a háborúutáni újjáépítést és áttért a közszükségleti cikkek termelésére, melyet az 1945. évi átlaghoz képest 20 százalékkal emelt. 1947-ben a Szovjetunió bruttó termelése az 1946. évihez képest 22 százalékkal emelkedett, az ötéves tervben az 1948. évre előirányzott bruttó termelés mennyiségét pedig 106 százalékra teljesítették. Határidő előtt teljesítették az 1948-as tervévet a szocialista ipar olyan döntőfontosságú iparágai, mint a kohóipar, szénbányászat, vegyiipar és gépgyártás. A háború befejezése utáni első három évben mintegy négyezer állami vállalatot építettek fel, vagy építettek újjá és helyeztek üzembe. A fő iparágak már elérték a háborúelőtti fejlődési színvonalat. Jelentékenyek a mezőgazdaságban elért eredmények is. A vetésterület egyedül az 1947—1948-as évben 13,3 millió hektárral nagyobbodott. 1948-ban a Szovjetunió bruttó gabonatermelése több mint 115 millió tonna volt. Jelentősen szaporodott az állatállomány is.

Országszerte folyik a szocialista munkaverseny, mely a leningrádi dolgozók kezdeményezésére indult az ötéves terv négy év alatti teljesítéséért. Ennek alapján joggal számíthatunk arra, hogy a hatalmas méretű háborúutáni ötéves tervet határideje előtt fejezik majd be a szovjet dolgozók,

mint ahogyan határidő előtt teljesítették a háború-előtti ötéves terveket is.

Hatalmas lendülettel fogtak a szovjet emberek a természet átformálásának nagyszerű tervéhez, a Szovjetunió európai részének sztyeppés és erdő-sztyeppés vidékeinek megváltoztatásához. A tervek szerint ezzel a munkával 15 év alatt (1950—1965) kell elkészülni. Ezeken a vidékeken a perzselő szelek pusztításának leküzdésére megszámlálhatatlanul sok fát ültetnek el, melyek összesen mintegy 6 millió hektárnyi területet foglalnak majd el. Nyolc, többszáz kilométer hosszúságú erdősáv áll majd zöld falként a kelet és délkelet felől jövő forró szelek útjában. Több erdősáv a fő vízi vonalak mentén húzódik, beborítja a szakadékok hajlatait és megköti a futóhomokot. Ezekhez az erdősávokhoz fognak kapcsolódni a mezővédő erdősávok a kolhozokban és szovhozokban. Ha a fával beültetésre kerülő összes területet egy 30 méter széles erdősáv alakjában képzeljük el, akkor ez a sáv olyan hosszú, hogy 51-szer éri körül a földgolyót. Az új erdőségek árnyékában, melyeket az ember akarata hozott létre, mesterséges tavak és vízgyüjtőmedencék épülnek. Ennek a páratlanul merész tervnek a teljesítése hatalmas mértékben javítja majd az éghajlatot. Végét veti a talaj eróziójának :* többé nem mossa ki az olvadó hólé a talaj termő rétegeit s nem fujják el többé ezeket a rétegeket a szelek, melyek mostanában még óriási károkat okoznak a mezőgazdaságban. Bő-

* A talajnak víz által való lehordása, mállás. — *A szerk.*

vízűekké válnak a folyók. Soha nem látott termést hoznak majd növényeink.

A szocialista rendszer győzelme, a termelés óriási méretű növekedése biztosítja a Szovjetunió valamennyi népéhez tartozó dolgozók számára anyagi helyzetük rendszeres emelkedését.

A Szovjetunióban az egész nemzeti jövedelem — minthogy a kizsákmányoló osztályokat megsemmisítették — teljes értékében maguknak a dolgozó tömegeknek, vagyis a munkások és parasztok államának rendelkezésére áll. A nemzeti jövedelem évről-évre növekszik. Míg 1928-ban a nemzeti jövedelem mindössze 25 milliárd rubel körül mozgott, addig 1937-ben már közel 100 milliárd rubelt tett ki, a háborúutáni ötéves terv végén, 1950-ben pedig 177 milliárd rubelt ér el.

A tömegek jólétének növekedését mutatja például az a tény is, hogy az 1940-es évben az állami és szövetkezeti áruházakban 126 milliárd rubel értékű árut vásárolt a lakosság, vagyis 11-szer többet, mint 1928-ban, az első ötéves terv indulásakor.

Ugyanebben az időszakban (1928—1940) a munkásoknak és alkalmazottaknak kifizetett munkabér összege 8 milliárd rubelről 162 milliárd rubelre, vagyis húszszorosára nőtt.

A Szovjetek országában nemcsak a munkabérek növekedésén mérhetjük le a dolgozók életszínvonalának emelkedését. A szovjet állam évente sokmilliárd rubelt fordít a lakosság kultúrigényeinek kielégítésére: így a valóságban a munkások és alkalmazottak átlagos keresete még 35%-kal

növekszik. A Szovjetunióban bevezették az ingyenes orvosi kezelést, az állami társadalombiztosítást és járadékot öregség és munkaképtelenség esetére. Anyagi segítséget kapnak a sokgyermekes anyák is. A dolgozók javát szolgálja a szanatóriumok és üdülők kiterjedt hálózata.

Csupán a Szovjetállam óriási gazdasági ereje tehette lehetővé, hogy alig másfél évvel a véres háború befejezése után — 1947 végén — teljesen eltöröljék a Szovjetunióban a jegyrendszert, a közszükségleti cikkek és áruk fogyasztásának szabályozását. Ugyanakkor leszállították valamennyi fogyasztási cikk államilag megszabott árát. Ezen az első árleszállításon csupán egy év leforgása alatt 86 milliárd rubelt nyertek a dolgozók, a második árleszállításon (1949-ben) pedig még 71 milliárd rubelt.

Maguknak, a maguk államának dolgoznak a Szovjetunió dolgozói. Világosan látja minden egyes munkás és kolhozista, hogy minél többet termel a társadalom számára, annál több lesz a részesedése is a társadalmi javakból, annál jobban növekszik az egész társadalom jóléte. Ezért születnek oly tömegesen a hőstettek a munka frontján, ez fűti a szovjet férfiak és nők milliós tömegeit, hogy minél jobban dolgozzanak.

A széles néptömegek anyagi jólétének növekedése tette lehetővé a szovjet rendszer számára, hogy mélyreható átalakulást idézzen elő a Szovjetunió népeinek kulturális életében. A forradalom előtti Oroszország lakosságának háromnegyed része írástudatlan volt. Napjainkban a Szovjetunióban

szinte egyáltalán nincsenek írástudatlanok. Törvény mondja ki a gyerekek általános tankötelezettségét. A szovjet rendszer évei alatt tízezrével épültek a jól felszerelt iskolák. Csupán a háborúelőtti ötéves tervek éveiben 60 ezer új iskola épült a Szovjetunióban.

1948-ban 33 millió diák tanult az általános- és középiskolákban. Az általános- és középiskolás tanulóknak a lakosság létszámához vett arányszámát tekintve a Szovjetunió az egész világon az első helyen áll. 1939-ben a Szovjetunióban 1000 lakos közül 182,3 tanuló volt (Angliában 145, Franciaországban 136, Németországban 128, Olaszországban 20,5).

1948-ban a műszaki iskolákban és a középfokú szakiskolákban több mint egymillió a növendék tanult.

A Nagy Honvédő Háború előtt a Szovjetunió 750 főiskoláján 620 ezer diák tanult, vagyis 5,5-szer több, mint a cári Oroszországban. Több főiskolás diákja volt tehát a Szovjetuniónak, mint Európa 22 országának együttvéve, ideértve Angliát, Franciaországot, Németországot és Olaszországot is. 1948-ban már több mint 800 főiskola működött a Szovjetunióban, a főiskolai hallgatók száma pedig elérte a 730 ezret. Ezeken kívül még 270 ezer levelező tanulójuk van a szovjet főiskoláknak. A főiskolákon mintegy 80 ezer professzor és előadó működik.

A Szovjetunió és a szövetséges köztársaságok kormányai rendszeresen emelik költségvetésüknek népművelődésre szánt összegét. Így például az első két ötéves terv idején (1928—1937) egyedül

az össz-szövetségi és a köztársasági költségvetések több mint 60 milliárd rubelt irányoztak elő a népművelés céljaira. A Szovjetunió költségvetése 1940-ben 22,7 milliárd rubelt, 1948-ban pedig 59 milliárd rubelt fordított a népművelés céljaira.

De nemcsak az állam, hanem a kolhozok, szakszervezetek és egyéb társadalmi szervezetek is nagy összegeket fordítanak szociális és kulturális természetű célokra. A Szovjetunió állami költségvetésének adatai szerint 1932-ben 61 rubel 78 kopeket, 1937-ben pedig 234 rubel 74 kopeket költöttek minden egyes szovjet polgárra, szociális és kulturális céljaira.

A Szovjetunióban nagy fejlődésnek indult a tudomány. A Szovjetunió fővárosában, Moszkvában működik a Szovjetunió Tudományos Akadémiája. 436 akadémikust és levelező-tagot foglal magába.

A Szovjetunió Tudományos Akadémiájának keretébe 60 tudományos kutatóintézet, 80 fiókintézet, 16 intézeti fokon működő laboratórium, több mint 30 bizottság és testület, 35 kutatóállomás és 7 tudományos társaság tartozik.

Tíz szövetséges köztársaságban köztársasági Tudományos Akadémiák alakultak.

Komoly munkát végez a Mezőgazdasági Tudományok Össz-szövetségi Akadémiája és az Orvosi Tudományok Akadémiája, melyek a tudományos szakmai kutatóintézetek kiterjedt hálózatára támaszkodnak. 1947-ben 921 mezőgazdasági és orvosi tudományos kutatóintézet működött az országban.

Hatalmas méreteket öltött a Szovjetunióban

a könyvek, folyóiratok és újságok kiadása is. A szovjet rendszer évei alatt mintegy 900 ezer különféle könyv és brosúra jelent meg, összesen 11,3 milliárdos példányszámban. Közvetlenül a háború kitörése előtt 8754 különféle napilap jelent meg a Szovjetunióban, 37,5 milliós példányszában, és 1760 folyóirat, 20,2 milliós példányszámban.

A forradalom előtti Oroszországban mindössze 84 napilap jelent meg az Oroszország területén élő nem orosz népek nyelvén. Ezek az újságok az elnyomók céljait szolgálták, a cár és környezetének érdekeihez hű önkényuralmi politikát folytattak. Jelenleg több mint 3000 napilap jelenik meg a Szovjetunióban a különböző nemzetiségek nyelvén (az orosznyelvűeken kívül). A könyvek százmilliói jelennek meg évente a Szovjetunió népeinek nyelvén.

A Szovjetunió kultúrájának fejlődését mutatja az a tény is, hogy a Szovjetunióban új, sokmilliós értelmiség nőtt fel, mely a munkásosztály, a parasztság és a szovjet alkalmazottak soraiból került ki. Ez az értelmiség testestül-lelkestül összeforrott a szovjet néppel; olyan értelmiség ez, mely nem ismeri a kizsákmányolás jármát, gyűlöli a kizsákmányolókat és híven, igazán szolgálja a Szovjetunió népeit. Csupán az 1926-tól 1939-ig terjedő időszak alatt mintegy háromszorosára növekedett a mérnökök száma, ötszörösére az agronómusoké, hétszeresére a tudomány munkásaié, három és félszeresére a tanítóké, nyolc és félszeresére a népművelésben dolgozóké és közel két és félszeresére az orvosoké. A Szovjetunió 13 millió értelmiségi

dolgozója közül 10 millió a szovjet rendszerben nyerte kiképzését.

A Szovjetunió mint a munkások, parasztok és értelmiségiek baráti munkaközösségének nagy példaképe áll előttünk. A szovjet emberek milliói közös, nagyszerű művön dolgoznak: építik a kommunista társadalmat.

A Szovjetek országa által elért óriási sikerek mind a Szovjetunió valamennyi népe önfeláldozó harcának és munkájának eredményeként születtek meg.

Az elmúlt három évtized folyamán a Szovjetunió köztársaságai nagy és dicső utat tettek meg. Egymásnak testvéri segítséget nyujtva felépítették saját államukat, saját gazdaságukat, saját, formájában nemzeti, tartalmában pedig szocialista kultúrájukat.

Ez a könyv annak a tizenhat köztársaságnak a természeti kincseiről, gazdaságáról és kultúrájáról szól, melyek egyetlen hatalmas soknemzetiségű testvéri közösségben: a Szovjetunióban forrtak össze.

OROSZORSZÁGI SZOVJET FÖDERATIV SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁG

Területe mintegy 17 millió négyzetkilométer. Lakossága hozzávetőlegesen 109 millió fő.

1917 novemberében alakult meg, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelmének eredményeként.

Az Oroszországi Szovjet Föderatív Szocialista Köztársaság a legnagyobb szovjet köztársaság, mind területét, mind pedig lakosainak számát tekintve; gazdaságilag is a leghatalmasabb mind közül; joggal foglalja el az első helyet a Szovjetunióban önként egyesült egyenjogú szovjet köztársaságok családjában.

Az OSzFSzK foglalja el több, mint háromnegyed részét a Szovjetunió egész területének. Nyugaton a Balti-tenger határolja, keleten a Csendes-óceán, északon az Északi Sarkvidék jégmezői, délen Kazahsztán forró sztyeppéi. Északon az OSzFSzK közigazgatási határai az Északi Jegestenger vizeit és szigeteit is a szárazföldi részhez kapcsolják. Nyugaton a Balti-tenger déli partvidékének egy része (Kaliningrád-terület) is az OSzFSzK-

hoz tartozik. Keleten egészen a Behring-szorosig nyúlik az OSzFSzK területe. A Behring-szoros választja el az eurázíai szárazföldet Amerikától. Az OSzFSzK-t szárazföldi határ választja el több szovjet köztársaságtól, valamint Norvégiától, Finnországtól, Lengyelországtól, a Mongol Népköztársaságtól, Kínától és Koreától.

Az Oroszországi Föderáció volt az a mag, amely körül kikristályosodott a Szovjetunió, ez a történelemben példátlanul álló soknemzetiségű szocialista állam.

Az OSzFSzK területén él a Szovjetunió lakosságának több mint fele ; ez két és félszerese Nagybritannia lakosságának. Az OSzFSzK lakosságának túlnyomó többsége orosz.

A nagy orosz nép a legkiemelkedőbb nemzet a Szovjetunióhoz tartozó valamennyi nemzet között. Az orosz nép sokszáz éves dicsőséges történelemmel büszkélkedik. Évszázadokkal ezelőtt, az ázsiai sztyeppékről érkező mongol-tatár hordák ellen vívott hősies, önfeláldozó harcaikban orosz emberek mentették meg Európa népeit a pusztulástól. A XIX. században Oroszország beláthatatlan síkságain bukott el Napoleon, a kérkedő hódító.

Az orosz nép adta az emberiségnek Lenint, az emberiség óriási lángelméjét, az egész világ dolgozóinak tanítóját és barátját, a bolsevik párt és a Szovjetunió megalapítóját. Az egész művelt világ előtt ismeretes : Lomonoszov, Mendelejev, Lobacsevszkij, Mecsnyikov, Szecsenov, Tyimirjázev, Pavlov, Micsurin, Popov, Zsukovszkij, Puskin, Belinszkij, Dobroljubov, Csernisevszkij, Gogolj,

Turgenyev, Lermontov, Tolsztoj, Dosztojevszkij, Gorkij, Csehov, Repin, Szurikov, Glinka, Csajkovszkij neve ; az orosz nép nagy fiainak neve. Az orosz tudomány, irodalom, festészet és zene erős, sokszor döntő hatást gyakorolt az európai országok kultúrájának fejlődésére.

Az önkényuralom ellen, a szocialista forradalom győzelméért vívott harc szakaszában, majd pedig a békés szocialista építés éveiben az orosz munkásosztály maga köré tömörítette Oroszország minden nemzetiségű dolgozóját, példát mutatott a forradalmi szívósságban, bátorságban és lelkes munkában, abban, hogyan kell minden akadályt leküzdve elérni a kitűzött célt. Az orosz nép a Szovjetunió többi népének nyújtott őszinte segítségével és testvéri támogatásával kivívta ez utóbbiak elismerését és szeretetét. Éppen így a Honvédő Háború éveiben is általános elismerést érdemelt ki a nagy orosz nép, mint vezető nemzet a Szovjetunió többi népei között ; az orosz nép képviselte azt a döntő erőt, mely biztosította a történelmi győzelmet az emberiség ellensége — a német fasizmus felett.

Oroszokon kívül tatárok, baskirok, jakutok, burját-mongolok, kabardok, komik, mordvinok, udmurtok, altáji hegyi-lakók, hakaszok, evenkek, csukcsok, nyenyecek és más népek is laknak az OSzFSzK területén.

A népek, melyek ebben az egységes tömegben élnek, az Orosz Föderáció keretén belül autonóm szovjet köztársaságokat, autonóm területeket és nemzeti körleteket alkotnak és saját területük

Moszkva: Központi Városháza

Leningrád: Este a Néván

Üzbekisztán hegyei között kiesfekvésű szanatóriumokban üdülnek a dolgozók

Felszámolták az analfabétizmust Üzbekisztánban
Egy leányközépiskola

1939-ben pedig a könyvek példányszáma 12,6 millióra emelkedett, s 85 százalékuk uzbek nyelven jelent meg. Nagy példányszámban jelennek meg a népszerű tudományos és a műszaki könyvek is.

1941-ben 225 ujság jelent meg a köztársaság területén, ezek közül 135 üzbek nyelven.

Nagy eredményekről számolhat be az uzbek közegészségügy is. Szovjet Üzbekisztánban a kórházak és orvosi rendelők széles hálózata jött létre, melyekben 1939-ben mintegy két és félezer orvos dolgozott. Felépült 100 szanatórium és udulő, szülőházak, tejkonyhák a csecsemőknek, bábaállomásokat szerveztek és mindenfelé tartanak gyermek- és nőgyógyászati tanácsadásokat.

Az 1946—1950. évi ötéves terv számol a köztársaság további gazdasági és kulturális fejlődésével. 1950-ben Üzbekisztán 89 százalékkal termel majd többet, mint 1940-ben. Az ötéves terv folyamán a népgazdaság fejlesztésébe beruházásra kerulő összeget 3,9 milliárd rubelben szabták meg.

Üzbekisztán most teremti meg szén- és fémipari bázisát. Új foszforos műtrágya-gyártó üzemek, textilgyárak épülnek, kibővítik az élelmiszeripart, a mezőgazdasági és textilipari gépek gyártását.

Az ötéves tervet teljesítve Szovjet Üzbekisztán még nagyobb eredményeket fog elérni a gyapottermesztés, selyemhernyótenyésztés, kertészet és karakuljuh-tenyésztés terén.

A szocializmus elindította a napsütötte Üzbekisztánt a boldog élet országútján.

KAZÁH SZOVJET SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁG

Területe 2 750 000 négyzetkilométer.
Lakossága 6,1 millió fő.

A kazáh köztársaság először mint autonóm köztársaság alakult meg 1920 augusztus 26-án, az Oroszországi Szovjet Föderativ Szocialista Köztársaság kebelén belül. 1936 december 5-én alakult át szövetséges köztársasággá és lett részévé a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségének.

A köztársaság törzslakói — a kazáhok — mintegy 60 százalékát teszik ki az egész lakosságnak. Szinte napjainkig nomád állattenyésztő nép voltak. A XVIII. század negyvenes éveiben a kazáhok földje egyesült az Orosz Birodalommal. A kazáhok ezentúl is legfőképpen szilaj állattenyésztéssel foglalkoztak. Nyájaikkal együtt barangolták be a sztyeppéket, felütötték nemezsátraikat, amikor pedig észrevették, hogy a legelőjük kimerülő-félben van, továbbálltak. Állataik ezerszámra pusztultak el minden évben a takarmányhiány, a rideg idő és fagyok miatt. Nemritkán járványok ütötték fel fejüket a sztyeppéken, melyek nemcsak az állatok, hanem az emberek közül is szedték áldozataikat.

A Nagy Októberi Forradalom küszöbén a kazáh nép már a kihalás szélén állott.

A kazákokon kívül sok orosz és ukrán is él a köztársaságban. Ők teszik a lakosságnak mintegy 35 százalékát. Többnyire Kazahsztán északi határa mentén vagy a Szemirecsje* területén élnek, a köztársaság déli részén, a hegynyúlványok között, ahol több a csapadék s ahol a kedvező éghajlati viszonyok lehetővé teszik a gabonatermesztés fejlődését.

A köztársaság déli részének oázisaiban sok üzbek él.

A kazáh köztársaság erdőtlen sík vidéken terül el. Nyugaton a volgai síkság, keleten Hszin-Kiang tartomány (Nyugat-Kína), északon a transszibériai vasútvonal, délen pedig a Tien-Sán örökös hóval fedett hegyei határolják. Roppant nagy területe van a köztársaságnak: nyugatról keletre mintegy 3 ezer kilométer, északról délre több mint másfélezer kilométer hosszú. A köztársaság területén akár tíz olyan állam is bőven elférne, mint Németország, Franciaország, Anglia vagy Japán. Területét tekintve Kazahsztáné a második hely a szovjet köztársaságok sorában; csupán az OSzFSzK előzi meg.

Kazahsztán természeti világának fő jellemzője a száraz éghajlat és a víz hiánya. Különösen kevés csapadék esik Közép- és Nyugat-Kazahsztánban. Itt az egyik határtól a másikig húzódik a sík, erdőtlen, csupán szegényes fűtakaróval borított sztyeppe. Kazahsztánnak sok nagy folyóvize

* Hétfolyó vidéke. — *A ford.*

van (Szür-Darja, Irtüs, Ural, Ili, Isim), de ezeknek szinte egyáltalán nincsenek mellékfolyóik. Ennek az óriási országnak nincsen elég vize öntözésre. Egyedül a köztársaság északi, keleti és déli részén vannak a földművelésre alkalmas vidékek. Az északi feketeföldeken gabonaféléket termesztenek, délen, a hordalékos folyóvidékeken pompásan megteremnek az ipari növények és a gyapot; a Tien-Sán nyúlványai között pedig gazdag termést hoznak a gyümölcsösök.

A kazáh föld méhében megtalálhatjuk majdnem az összes hasznos ásványfélét, amit csak ismer az ember. Kazahsztán sztyeppéi és dombos vidékei bővelkednek színes fémekben: rézben, ólomban, cinkben, nikkelben, krómban, mangánban, antimonban. Ezenkívül nagy olaj- (Emba) és szénkészletei (Karaganda) vannak.

Kazahsztánnak a Nagy Októberi Szocialista Forradalomig egyáltalán nem volt ipara. Csupán a szovjet rendszer éveiben, hála a nagy orosz nép testvéri segítségének, gyúltak ki Kazahsztán sztyeppéin az új városok, gyárak, szén- és ércbányák, műhelyek lámpái.

Óriási jelentőségű volt annak a Kazahsztánt átfogó vasúthálózatnak megépítése, mely a köztársaságot az ország többi vidékeivel kapcsolja össze. Elsőnek a Turkesztán-szibéri a vonal készült el, mely összekötötte Közép-Ázsiát Szibériával. A Petropavlovszk—Karaganda—Balhás—Dzsezda—Zsarük vasútvonal hozzáférhetővé tette Közép-Kazahsztán új ipari gócait; az Akmolinszk—Kartalü, Uralszk—Ileck, Gurjev—Kandagacs, stb. vasút-

vonalak pedig az Uralhoz és a Káspi-tengerhez hozták közelebb a fiatal kazáh ipar új központjait. Csupán a háború előtti 15 év folyamán több mint 5 ezer kilométer hosszú új vasútvonal épült Kazahsztánban.

Karaganda lett a Szovjetunió harmadik szénbázisa (a Donyec- és Kuznyeck-medence után). Karagandában már a Honvédő Háború előtt többmillió tonna szenet bányásztak. Ugyanekkor az Emba-vidék állt a negyedik helyen a Szovjetunió olajtermelésében.

1920-ban még alig volt több 20 ezer munkásnál Kazahsztánban; 1940-ben azonban már 820 ezer embert foglalkoztatott a köztársaság ipara s ezeknek mintegy 60 százaléka volt kazáh. A tegnapi nomád pásztorok a bányaipar mestereivé, acélöntőkké és rézolvasztókká váltak, megtanulták, hogyan kell az elektromos olvasztókemencékkel és a bonyolult vegyszerekkel bánni.

A köztársaság sok vidékén mezőgazdasági termékek feldolgozásával foglalkozó vállalatok keletkeztek: cukor-, dohány-, bőripari, étolaj- és malomipari üzemek, hús-, gyümölcs-, zöldség- és halkonzerveket gyártó hatalmas kombinátok.

Régebben szinte egy város sem volt a sztyeppéken. Napjainkban tízével nőnek ki a földből Kazahsztán ipari vidékein a szépen rendezett városok és munkástelepülések. A köztársaság legnagyobb városai: Karaganda, Szemipalatinszk, Petropavlovszk, Csimkent, Dzsambul, Balhás, Uszt-Kamenogorszk, Gurjev, Aktübinszk.

Érdekes és igen jellemző Kazahsztánra Balhás

város keletkezésének története. Körülötte százkilométerekre kietlen víztelen térségek, a Szomjassztyeppe sivatagjai terülnek el. A tónak, melynek partján a város áll, keserű, sós a vize. De éppen itt, Kounrada alatt, dúsgazdag rézkészleteket fedeztek fel. Elhatározták, hogy rézolvasztó kombinátot, ércfinomító gyárat hőelektromos centrálét, kikötőt, pályaudvart, vasutat és országutat fognak építeni. Minden egyes fa- és bádogdarabot, minden darab szöget, minden marék cementet óriási távolságról szállítottak ide. Nem volt víz. Télen jégalakban gyártották, nyáron pedig gőzhajókon és hatalmas uszályokon szállították ide, akár az olajat. De aztán feltalálták a sósvizet ihatóvá tevő berendezéseket és a Balhás-tó vize immár nem maradt kihasználatlan. Balhás jelenleg a köztársaság egyik legnagyobb ipari középpontja. A város házait zöldelő fák és virágágyak övezik.

A köztársaság fővárosa, Alma-Ata, magas hegylánc lábánál terül el. A hegylánc hajlatain fenyőerdők nőnek, csúcsait pedig örökös hó borítja. A várost sűrű almafa-kertek veszik körül. A nyílegyenes aszfaltozott utcákat magas topolyafasorok szegélyezik. A levéltengerből házak emelkednek ki; legtöbbjét az utóbbi években építették. Alma-Ata a köztársaság kulturális központja. Itt székel a Kazáh SzSzK Tudományos Akadémiája, több főiskola, köztük a köztársasági egyetem és az opera. A Puskinról elnevezett állami közkönyvtár több, mint egymillió könyvet őriz.

Történelmi változásokon ment át a kazáh

nép élete. A szovjet kormány és a kommunista párt felhívta a nomád pásztorokat, válasszanak maguknak állandó lakhelyet, térjenek át a földművelésre, szervezzenek kolhozokat és tanuljanak. És a dolgozók tömegei igennel válaszoltak erre a felhívásra. A folyók és tavak partjain, a hegynyúlványok között százával épültek a lakótelepek. Az agronómusok megtanították a kazákokat a gabona és takarmánynövények vetésére, a silózott és préselt takarmányok készítésére. Sokezer tegnapi nomád, az öntözési szakemberek vezetésével, hozzáfogott a csatornamedrek építéséhez, duzzasztók és töltések emeléséhez, új mederbe terelve a vizet, hogy megtermékenyítse a földeket. Napjainkban a mezőgazdasági vetések tömbjei hatalmas patkó formájában simulnak háromfelől — északról, keletről és délről — a köztársaság sivatagjai köré. Kazahsztánban mindeddig nem képzelt bő termést takarítanak be búzából, kölesből, cukorrépából, dohányból; ezeken kívül gyapotot, gumicserjét, rizst és rostnövényeket is termesztenek.

1942-ben a köztársaság vetésterületei 63 százalékkal emelkedtek az 1913. évihez képest. A kolhoz- és szovhozföldeken a traktorok és kombájnok ezrei s rengeteg másféle mezőgazdasági gép dolgozik. Ott, ahol évszázadokon át mindent elfedett az élettelen futóhomok, most termékeny szántók, virágzó ültetvények, kertek és szőlők húzódnak.

A kazáh köztársaság ugyanakkor a Szovjetunió legnagyobb állattenyésztő vidéke. Értékes juhfajtákat, szarvasmarhát, lovakat és tevéket

tenyésztenek itt. Mintegy 15 millió állat legel nyaranta a kövér sztyeppéken és a magas hegyek legelőin, télen pedig különleges zárt építményekbe hajtják be őket. Meghatározott útirányt írnak elő a szilajpásztorok számára. Az útvonalak mentén kutakat ástak, karámokat emeltek. Állatorvosi állomások ügyelnek a csordák állapotára. A kazáh sztyeppe legeldugottabb zugaiban, a kolhozpásztorok tanyáján is van rádió, telefon, „vörös jurták", műhelyek.

Kazahsztán kulturális helyzete a felismerhetetlenségig megváltozott. A szovjet hatalom megteremtése előtt minden 100 kazáh közül csak 2 volt írástudó. Jelenleg Kazahsztánban is érvényes az általános tankötelezettség. 1946—1947-ben 8265 iskola működött a köztársaság területén, 940 ezer gyermek tanult bennük.

A cári kormányzat százéves kazahsztáni uralma alatt mindössze 6 rubel 60 kopeket fordított fejenként a népművelésre. Szovjet Kazahsztán egyedül az iskolaügy terén évente 55—60 rubelt költ minden polgárra.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom előtt egyetlen főiskola, egyetlen műszaki szakiskola sem volt Kazahsztánban. Azóta 24 főiskola létesült a köztársaságban, köztük az állami egyetem, melyen 16 különféle szakon képesítenek szakembereket. 1946-ban 33 ezer diák tanult a köztársaság főiskoláin és 92 műszaki szakiskolájában.

A szovjet rendszer évei alatt a nemzeti értelmiség nagyszámú kádereit képezték ki. 40 ezer középiskolai tanár közül kétezer a kazáh. A volt

Kazahsztán: Alma-Ata egyik utcája

Kazahsztán: A karagandai szénmedencében teljesen gépesítették a szénkirakodást

nomád állattenyésztők közül agronómusok, mérnökök, orvosok, az egész Szovjetunióban ismert írók, a tudományban dolgozók százai kerültek ki. A Kazáh SzSzK Tudományos Akadémiájának munkáját a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának rendes tagja: Kanüs Szatnajev, a kiváló kazáh tudós, a geológiai tudományok doktora irányítja.

A forradalom előtt Kazahsztánban mindössze egy ujság jelent meg. 1946-ban 322 ujság jelent meg a köztársaságban, köztük 170 kazáh nyelven, valamint 26 folyóirat. Hatalmas példányszámban nyomják a kazáh nyelvű könyveket is: egyedul az 1945. évben 626 különféle könyv látott napvilágot, több, mint 8,3 milliós példányszámban. A kazáhok immár anyanyelvükön olvashatják az orosz és a világirodalom remekeit.

A népművelési intézmények kiterjedt hálózatát állították a nép szolgálatába. A városokban és falvakban 4000 könyvtár, 35 színház, mintegy öt és félezer klubhelyiség és 22 múzeum működik.

A forradalomelőtti Kazahsztánnak mindössze 196 orvosa volt, ezek is kizárólag a cári tisztviselőket és katonákat kezelték. A járványok ellen semmiféle küzdelmet nem folytattak. A halálozási arányszám, különösen a gyerekek között, elérte a 60—80 százalékot. Jelenleg többezer egészségügyi dolgozó vigyáz a lakosság egészségére. Valamennyi városban és a legtöbb faluban jólfelszerelt kórházak, rendelők, profilaktikus és vérátömlesztő állomások, elsősegélyhelyek, gyermekgyógyászati tanácsadók és szülőotthonok működnek. A köz-

társaság költségvetése 1945-ben 374 millió rubelt irányzott elő az egészségügyi kiadásokra.

De még jobban felvirágzik a köztársaság gazdasági és kulturális élete a háborúutáni ötéves terv sikeres befejezésekor. A köztársaság népgazdaságában 5 év alatt 9 milliárd rubelt fektettek be. 1950-ben Kazahsztán ipari termelése eléri az 1940-es színvonal 2.2-szeresét. Kazahsztán már most is bőségesen termel acélt, szuperfoszfátot és különféle szöveteket. Jelentős mértékben fokozódik a gabonafélék és ipari növények termesztése, növekszik az állatállomány is. Lóállományát tekintve (1,5 millió) Kazahsztán 1950-re egyvonalba jut Ausztráliával, ami pedig juh- és kecskeállományát illeti (19 millió), túlszárnyalja Brazíliát, Törökországot és Uruguayt is.

Ez az elmaradott, nemrégen még nomád állattenyésztők-lakta ország napjainkban a Szovjetunió egyik legnagyobb iparvidékévé és állattenyésztő bázisává vált.

GRÚZ SZOVJET SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁG

Területe 76 ezer négyzetkilométer.

Lakossága 3,5 millió fő.

A Grúz Szovjet Szocialista Köztársaság 1921 február 25-én alakult meg, és 1936 december 5-én lett szövetséges köztársaság, a SzSzKSz tagja. Addig a Szovjet Szocialista Köztársaságok Kaukázusontúli Föderációjához tartozott, mely magában-foglalta az egész Kaukázusontúlt.

A köztársaság lakosságának kétharmad része grúz. Ősrégi, nagykulturájú nép ez. A grúzok ősei már mintegy három évezreddel ezelőtt, időszámításunk kezdete előtti XI—X. században szőlőt műveltek, állattenyésztéssel foglalkoztak, aranyat és egyéb fémeket bányásztak és kiváló kézművesek voltak. A grúzok földjén haladt keresztül az Indiából és Iránból Görögországba és Szkítiába vezető kereskedelemi útvonal. Több mint húsz évszázadig küzdöttek egymással a legerősebb keleti és földközitengeri nagyhatalmak a szabadságszerető és bátor grúz nép fölötti uralomért. Róma és Bizánc, mongolok és perzsák, arabok és törökök egymást váltogatták és szorították ki, s vérrel áztatták

Grúzia városait és földjeit. A grúzok hősiesen harcoltak függetlenségükért. Megteremtették önálló, eredeti kultúrájukat, mely a XII—XIII. században, közvetlenül a mongol támadás előtt érte el virágkorát. Ebben a korban remekbekészült építészeti emlékművek díszítették Grúzia városait és várait, a hegyekben utak épültek, hidat vertek a szakadékok és folyók felett, virágzott a kézművesség; a tudós filozófusok, matematikusok, orvosok, agronómusok, történészek koszorúja tette híressé ezeket a századokat. A XIII. század elején alkotta meg Sota Rusztaveli lángeszű költeményét, a „Tigriskacagányos vitéz"-t, melyben Grúzia nagy költője, már jóval Nyugat-Európa humanistái előtt, kifejtette az általános emberi humanizmus alapelveit. A XVIII. században Grúzia, végsőkig elcsigázva a hódítók támadása elleni sokévszázados küzdelemtől, Oroszország pártfogása alá helyezte magát, melyhez már a legrégibb idők óta kulturális kapcsolatok fűzték. Oroszország védelme mentette meg Grúziát az idegen hódítók rabigájától.

A grúzokon kívül abházok (az Abház Autonóm Szovjet Szocialista Köztársaság lakói, fővárosuk Szuhumi), adzsárok (az Adzsár ASzSzK lakói, fővárosuk Batumi), dél-oszétek (a Dél-Oszét autonóm terület lakói, Sztálinir központtal), oroszok, ukránok és örmények élnek a köztársaság területén.

A Grúz SzSzK a Kaukázusontúl nyugati részén terül el. Észak felől a Kaukázus fala védi meg a hideg szelek behatolásától. A köztársaság nyugati részét a Fekete-tenger meleg, párás szelei érik.

Grúzia — Molotov elvtárs találó szavai szerint — „a világ egyik legboldogabb zuga". Rendkívül gazdag, szép és változatos az ország természeti világa. A köztársaság aránylag kis területén (alig $^1/_3$ százaléka a Szovjetunió területének) szinte egymás közvetlen közelében emelkednek a Kaukázus-hegység örökös hóval borított égbenyúló csúcsai és a feketetengeri partvidéknek a telet hírből sem ismerő, dúsgazdag örökzöld növényzetű síkságai. A magaslati rétek észrevétlenül váltanak át a fenyvesek, majd a lomblevelű erdők övezetébe, melyek azután gyümölcsösökkel és szőlőkkel olvadnak egybe, a köztársaságnak a Fekete-tenger partjaival határos nyugati részén, ahol szubtrópusi éghajlat uralkodik és ahol még január-februárban is virágok nyílnak.

Nagy értéket képviselnek Grúzia erdőségei, ahol felmérhetelen értékű fafajták teremnek : bükk, jávor, tölgy, szamsit és tiszafa.

Grúzia földjének méhe bővelkedik a hasznos ásványokban. Szénkészletei hatalmasak (Tkvarcseli, Tkvibuli), olajban (Sirak-sztyeppe, Kahecia), mangánban (Csiaturi), rézben, baritban, színes fémben, sokféle építőanyagban, kénben, zsírkőben és sok más ásványban bővelkedik.

Sebes és bővízű hegyi folyóinak és patakjainak vize a vizienergia kimeríthetetlen készleteit tartalmazza.

Egészen a Nagy Októberi Forradalomig csak igen kis mértékben hasznosították Grúzia természeti kincseit és páratlan éghajlati sajátosságait. Grúzia elmaradott agrárország volt. Egyetlen többé-

kevésbbé jelentős iparága a mangánbányászat volt. A mangánbányák 260 kis tulajdonos kezén voltak, az ércet kézierővel fejtették és bivalyokkal, öszvérekkel szállították el.

Grúzia most a Szovjetunió élvonalbeli ipari köztársaságai között foglal helyet.

A szovjet rendszer évei alatt a köztársaság területén több mint ezer nagy ipari vállalat létesült. A régi gyárakat újjáépítették és elsőrangú felszereléssel látták el. Eredményesen fejlődnek az új iparágak: gépgyártás, vasötvözetek gyártása, a textil-, konzerv-, tea-, éterolaj- és cukoripar. Rusztaviban, Tbiliszinek, a köztársaság fővárosának szomszédságában épül a Kaukázusontúl első vaskohászati üzeme. Azerbajdzsán (Daskeszán) vasércét fogja feldolgozni, Grúzia szenével. Jelenleg Grúzia finomított olajat termel, különféle gépeket, szerszámgépeket és szöveteket gyárt, szőlejéből messzeföldön híres grúziai borokat sajtol, citromjából és egyéb gyümölcsféléjéből pedig kitűnő konzerveket készít. Hegyi bányáiban, ahova kanyargós autóutakon vagy kötélpályákon lehet eljutni, különféle ásványokat termelnek ki: baritot — a fehér festékek, zománc és mázak nyersanyagát; diatomitot — ezt a hő- és hangszigetelő anyagot; andezitet — saválló építőanyagot; molibdént, a minőségi acélfajták, izzólámpák, stb. gyártásánál nélkülözhetetlen értékes fémet, és még sok egyebet.

Az ipart és a közlekedést a hegyi folyóknál épült hatalmas vizierőművek látják el energiával.

Gazdag és változatos a köztársaság mezőgazda-

sága is. A szovjet hatalom éveiben a párás szubtrópikus éghajlat áldott területén, ahol a növényi élet az egész évben fennmarad, hatalmas szubtrópusi gazdálkodás alakult ki. Rengeteg munkával lecsapolták a kolhiszi mocsarakat, ezeket a járhatatlan, süppedős dzsungeleket, melyek a Rion folyó hordalékterületén és kiöntésein keletkeztek. Most a folyót, mely új medrében görgeti engedelmesen habjait, gátak szegélyezik. A hasznavehetetlen mocsarakban, melyek még nemrégiben pusztító maláriával fertőzték a környék lakóti, eukaliptuszokat ültettek el. Ezek a fák hatalmas szivattyúként szívják fel a talajból a fölösleges nedvességet. A mocsaraktól elhódított földeken lakótelepek épültek és ültetvények keletkeztek. Az egészfeketetengeri partvidéken mindenfelé termesztenek teát, kínai kendert, narancsot, mandarint, citromot, szőlőt, bambuszt, a világ legjobb dohányát, tungot (különleges technikai olajat adó növény), kámforcserjét, gerániumot. Grúzia 1943-ban 61 ezer tonna tealevelet adott, feleannyit, mint amennyi a híres Ceylon évi termése. A falvak körül elterülő parkokban pálmák kardalakú levelei árnyékozzák be a földet, illatoznak a magnóliák, virágzik az ausztráliai ezüstfa — a mimóza.

Távolabb a tengertől, a meleg, de jóval szárazabb völgyekben sok a szőlő és a dohányültetvény. Különösen híres szőlejéről és boráról Kahécia (Alazany, a Kura mellékfolyója partján terül el) és Imerécia (Kutaisnál). Több tízezer hektárt ültettek be szederfával, melynek leveleivel a selyemhernyókat táplálják. A selyemipar a köztársaság

mezőgazdaságának egyik legfontosabb mezőgazdasági iparága. Grúzia több mint 6 millió méter selyemszövetet termel évente.

Még magasabban, ahol a hegyek hajlatait erdőségek borítják, terülnek el a zsíros magaslati legelők. Milliónyi szarvasmarha legel itt.

Messzeföldön híres Grúzia, mint a Szovjetunió üdülője. A tengerparti árnyas parkokban, a Kaukázus előhegységeiben, a szanatóriumok és üdülők pompás épületei emelkednek. A grúziai gyógyhelyek: Borzsomi, Chaltubó, Lidus, Abasztumani, Dzsova, valamint Adzsária és Abházia üdülői, Tbiliszi gyógyhatású kénes forrásai nagy népszerűségnek örvendenek a Szovjetunióban.

A köztársaság fővárosa — Tbiliszi — a Kaukázusontúl egyik legősibb városa. Még az V. században alapították. A város neve lefordítva: „meleg források". A város mély völgykatlanban terül el, Kura, a sebes hegyi folyó partján. Két oldalról magas hegyek szegélyezik. Tbiliszi Grúzia legnagyobb ipari központja és a Kaukázusontúl legfontosabb közlekedési csomópontja. Több színháza van; kettő közülök — a „Rusztaveli" drámai színház és a Grúz Opera — a világ legjobb színházai sorában foglalnak helyet. Tbilisziben székel a Grúz SzSzK Tudományos Akadémiája, mely több mint 48 tudományos kutatóintézetet egyesít magában. A grúz állami közkönyvtár könyvállománya egymillió kötet körül van. Évről-évre növekszik a főváros, új körutak épülnek, utcáit aszfalttal burkolják, új pompás építészeti alkotásokat emelnek.

Tbiliszitől 76 kilométerre, a Kura partján, égbe-

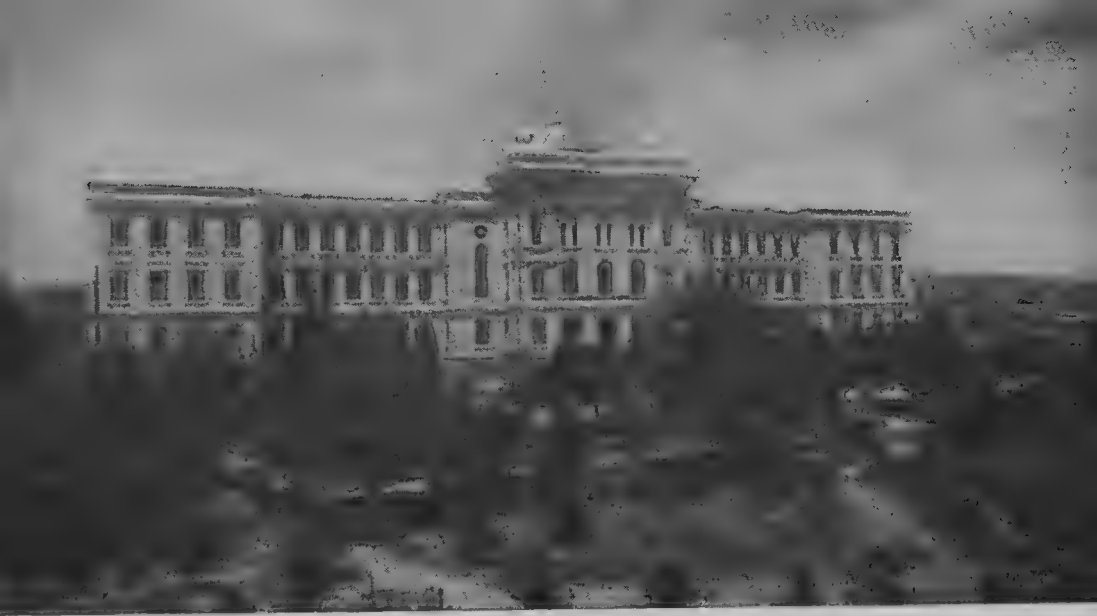

Grúzia: A tbiliszi egyetem

Teaszüret egy grúz kolhozban

nyúló hegyek lábánál fekszik Gori ősrégi városa. Házai alig látszanak ki a kertek közül. Szűk sikátorai a folyóra nyilnak. Itt született 1879 december 21-én Ioszif Visszarionovics Sztálin, a szovjet nép nagy tanítója és vezére.

A szovjet rendszer évei alatt a grúz köztársaság óriási eredményeket ért el kultúrája és tudománya fejlesztésében.

A grúz lakosság már régóta kivétel nélkül írástudó. Grúzia 4 ezer iskolájában 700 ezer gyermek tanul. Pedagógustáborának létszáma 42 ezer fő.

Grúziában a Nagy Októberi Forradalom előtt mindössze egy főiskola volt. Jelenleg a köztársaság 21 főiskoláján 25 ezer diák, 197 szakiskolájában pedig 40 ezer ifjú tanul.

A városokban és falvakban 1700 klub, több mint másfélezer könyvtár, 28 múzeum, 48 állami színház működik.

1939-ben 47 folyóirat (közülük 31 grúz nyelven), 131 ujság (91 grúz nyelven) jelent meg a köztársaság területén. Egyedül az 1939. év folyamán 1622 különböző könyvet adtak ki, több mint 7 milliós példányszámban. A grúz írók műveit mindenfelé ismerik: lefordítják oroszra és a Szovjetunió többi testvéri népének nyelvére is.

Sikeresen halad megvalósulása felé az 1946—1950-es ötéves terv, mely biztosítja a grúz köztársaság gazdasági és kulturális fejlődését. Az ötéves tervben előirányzott tőkebefektetések összege 4 milliárd rubelnél is több. A köztársaságban most szervezik meg a kisméretű viziturbinák, érzékeny mérlegek és tűzálló edények gyártását, a tea- és

szeszfeldolgozó vállalatok hálózatát. Négy nagy és több kisebb vizierőmű épül Grúziában. Egészében véve az ötéves terv végén a termelés összmennyisége 1,5-szerese lesz a háborúelőtti színvonalnak.

Növekednek a vetésterületek is. Az ötéves terv éveiben 11 ezer hektár új citrómültetvény létesült. Jelentékenyen fokozzák a gyümölcstermesztést, az éterolaj-növények, és dohánypalánták ültetését, a selyemhernyó-tenyésztést.

Grúzia népe magabiztosan halad az új élet felé, melyet pompás áldott földjének térségein épít fel.

AZERBAJDZSÁN SZOVJET SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁG

Területe 86 ezer négyzetkilométer.

Lakossága 3,2 millió fő.

Az Azerbajdzsán SzSzK 1920 április 28-án alakult meg és 1936 decemberében vált, mint szövetséges köztársaság, közvetlenül a SzSzKSz tagjává. Eddig az ideig a Kaukázusontúli Szovjet Föderativ Szocialista Köztársasághoz (KSzFSzK) tartozott.

Az Azerbajdzsán SzSzK törzslakossága azerbajdzsán. Az azerbajdzsánok már a legrégibb időkben is mesterei voltak az állattenyésztésnek, földművelésnek és kézműiparnak. Többízben is megalakították saját államukat. Az azerbajdzsán nép azonban nem tudta megőrizni állami függetlenségét. Földjei éppen a kereskedelmi útvonalak kereszteződésénél terültek el s már régóta felkeltették a hódítók étvágyát. Rómaiak és perzsák, arabok és mongolok, törökök és újból a perzsák dúlták fel az országot, változtatták romhalmazzá virágzó falvait. A XIX. század elején az azerbajdzsánok, akárcsak a grúzok, Oroszország pártfogása alá helyezték magukat s így menekültek meg számos támadójuktól.

Az azerbajdzsán régi kultúrnép. A nagy azerbajdzsán költők és humanisták — Nizámi Gandzsevi (XII. század), Muhammed Fizuli (XVI. század), Vagif (XVIII. század) — művei a világirodalom gyöngyszemei.

Az azerbajdzsánokon kívül örmények, grúzok, oroszok, tátok és talüsok is élnek a köztársaság területén.

Szovjet Azerbajdzsán a Kaukázusontúl keleti, a Káspi-tenger felé eső részén terül el. Délen Iránnal határos, mely még most is bitorol ősidőktől fogva azerbajdzsán-lakta területeket. A köztársaság területét nyugat-keleti irányban a sebes Kura szeli át, melynek vize a Káspi-tengerbe ömlik. A Kurának és mellékfolyójának, az Araksznak termékeny völgyei, melyekhez északon a Nagy Kaukázus, délen pedig a Kis-Kaukázus nyúlványai csatlakoznak, képezik a köztársaság területének nagyobbik részét.

A Kis-Kaukázus keleti nyúlványainál terül el az Azerbajdzsán SzSzK kötelékébe tartozó Nagorno-Karabahi autonóm terület, melyen örmények élnek.

Azerbajdzsánhoz tartozik a Nahicseván Autonóm Szovjet Szocialista Köztársaság is, melyet ugyancsak azerbajdzsánok laknak. A Nahicseván Köztársaságot a szomszédos Örmény SzSzK választja el Azerbajdzsán fő területétől.

Azerbajdzsánt elzárják a hegyek a Fekete-tenger felől jövő párás nyugati szelektől, ezért éghajlata száraz. A Kura-Arakszi síkságon igen perzselőek a nyarak. Itt az öntözéssel megművelt terü-

leteken pompás termést adnak a legértékesebb hosszúrostos gyapotfélék, valamint a lucerna és a rizs. A hegyek közti völgyekben sok gyümölcsös, szőlő van és erősen fejlett a selyemhernyó tenyésztés.

A déli határvidéken, a Perzsiával szomszédos részen, ahol a hegyek, kissé benyomulva az ország mélyébe, egészen a Káspi-tenger partjaiig nyúlnak, terül el a Lenkorán-síkság, a Kaukazusontúl második (Grúzia mögött) szubtrópikus vidéke. A síkságot szegélyező hajlatokon sűrű, liánokkal átfont erdők zöldelnek, melyekben vaddisznókra, tigrisekre és leopárdokra vadásznak. A mocsárvilág nyüzsög a szárnyasoktól. Csodálatosan dús és változatos a vidék növényvilága. Még az olyan ritka délszaki növény is megtalálható ezen a tájon, mint a tavi lótusz.

A köztársaság földje bővelkedik ásványokban. De legnagyobb kincse — az olaj.

Az Apseron-félszigeten, Baku környékén, a környező sztyeppéken, a tengerfenék alatt, mindenhol, ahova csak behatol az olajmunkások fúrója, fekete, sűrű, nagyértékű folyadék: az olaj bugyggyan ki a földből. Egészen a forradalomig a legprimitívebb eljárással termelték az olajat: önműködően záródó fenekű vékony vedreket bocsátottak le a mély fúrólyukakba és ezekkel merték ki az olajat. De mindezek ellenére a bakui olajiparnak már a forradalom előtt is világraszóló jelentősége volt. Voltak évek, amikor 10 millió tonna olajat termeltek ki: több mint felét az egész világ olajtermelésének.

Jelenleg teljesen gépesítették és villamosítot-

ták az olajipart. Az olajat villanyárammal működő szivattyúk hozzák a felszínre. A föld méhéből kitermelt olajat átszivattyúzzák az olajfinomító gyárakba, ahol benzint, petróleumot, gépolajat és egyéb melléktermékeket készítenek belőle. Ezenkívül az olajjal nagy, külön erre a célra készült hajókat és uszályokat töltenek meg, melyeket a Káspi-tengeren és a Volgán át az ország középpontjába irányítanak.

Azerbajdzsáné az első hely a Szovjetunió olajtermelésében. Már 1937-ben háromszor annyi olajat termeltek ki itten, mint az 1913. évben; többet, mint amennyi olajat Románia, Holland-India és Mexikó ad együttvéve.

Az elsőrendű olajkitermelő és feldolgozó iparon kívül gépgyárak, vegyipari, textil-, konzerv-, hal- és húsipari vállalatok, dohánygyárak is létesültek a köztársaságban. Az azerbajdzsán ipar termelése (nem számítva az olajipart) 1944-ben az 1913. évi termelésnek 19-szeresére emelkedett. A termelésnek több mint 95 százaléka (nem számítva az olajipart) a szovjet rendszer éveiben keletkezett vállalatokból kerül ki.

Hatalmas villanyerőműveket építettek fel a köztársaságban. Azerbajdzsán villamos energiatermelése 1946-ban 18-szorosára emelkedett az 1913. évihez képest. A Honvédő Háború befejezése után a Kura-folyónál megkezdődött az óriási Mingecsaur-i vízierőműnek — a „Kaukázusontúl Dnyeprosztroj"-ának — felépítése. Az itt keletkezett mesterséges óriástóból öntözőcsatornák juttatják el a vizet a Kura-Arakszki síkság aszályos

földjeire és több mint félmillió hektárt tesznek termékennyé.

A forradalomelőtti Azerbajdzsánban a földet kapával forgatták meg, s facsoroszlyával kapargatták felszínét. A közönséges vaseke csupán a földesurak számára volt megszerezhető. Jelenleg a traktorok ezrei, a kombájnok százai dolgoznak a köztársaság szántóföldjein.

Azerbajdzsán a Szovjetunió második gyapottermesztő vidéke. Rekordterméseket takarítanak be errefelé — néha 150 métermázsát is hektáronként. A Kura-síkságon több mint 150 ezer hektáron terem gyapot; ennek a területnek fele a világ legkitűnőbb gyapotfajtájával, a hosszúrostos egyiptomi gyapottal van bevetve. A mingecsauri vízierőmű elkészülése után a gyapot vetésterülete négyszeresére fog kibővülni.

Lenkorani körzetében eredményesen fejlődnek a szubtrópikus növények — tea, mandarin, narancs — ültetvényei.

A hegynyúlványokon és a völgyekben sok a szőlő, gyümölcs, dohányültetvény és eperfaliget. De megterem itt az arachisz, szezám, kender és gumicserje is.

A köztársaság fővárosa Baku. Ősrégi város, még az V. században alapították. Baku neve perzsául: „a szelek városa". De helyesebb az olaj városának neveznünk. A város határában számos új üzem emelkedik. Kibővült a város: a szovjet hatalom gazdagította először hatalmas méretű fásításokkal. Mindenfelé világos és tágas lakóházak, új, aszfaltozott utcák épültek.

Baku a dicsőséges forradalmi hagyományok városa. A cárizmus éveiben ismételten a bakui munkások voltak a proletariátus forradalmi küzdelmének előharcosai. Ez a város volt a proletárforradalmárok híres kádereinek kohója. A forradalmat megelőző években Sztálin vezette az itteni bolsevik szervezet munkáját.

Lakosságának lélekszámát tekintve Baku a Szovjetunió harmadik legnagyobb városa (Moszkva és Leningrád mögött).

Soha nem látott mértékben virágzott fel a köztársaságban a kultúra és tudomány.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalomig a lakosságnak több mint 80 százaléka írástudatlan volt. A szovjet rendszer éveiben a köztársaság népességének 15 különböző nyelvén tanítanak az iskolák. 1946-ban 3225 iskolában 534 ezer gyermek tanult. Az írástudatlanságot szinte teljesen felszámolták.

A szovjet hatalom kora előtt Azerbajdzsánnak nem volt egyetlen főiskolája sem. Jelenleg 18 főiskola, 81 műszaki és egyéb középfokú szakiskola működik a köztársaságban. Ezekben az intézményekben 1948-ban több mint 36 ezren tanultak. Az azerbajdzsán ifjúság közül sokan a moszkvai és leningrádi főiskolákon tanulnak.

A szovjet rendszer éveiben 64 tudományos kutatóintézet létesült Azerbajdzsánban, 1945-ben pedig megalapították a köztársaság Tudományos Akadémiáját.

Nagy példányszámban adják ki az irodalmat a köztársaság valamennyi népének nyelvén. Egye-

Az Azerbajdzsán Tudományos Akadémia

Azerbajdzsán: Bakui olajkutak

dül az 1939. évben 1046 különböző könyvet adtak ki 7,5 milliós példányszámban. 100 napilap jelenik meg Azerbajdzsánban.

A köztársaságban 3410 könyvtár, több mint 1800 klub és 21 színház létesült.

De még inkább felvirágzik a köztársaság, ha teljesítette a háborúutáni ötéves tervét. Az ötéves terv folyamán mintegy 6 milliárd rubelt fektettek be az egész népgazdaságba. Azerbajdzsánban most építik a csőhengerlő és kerámiagyárakat, új ércfejtőket és villanyműveket helyeznek üzembe, növelik az öntözéssel megművelt földek területét.

Szovjet-Azerbajdzsán, az olaj és gyapot köztársasága, biztosan halad a szabad munkának s az egész nép boldogságának útján. Azerbajdzsán népe önfeláldozó munkát fejt ki hazája javára.

LITVÁN SZOVJET SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁG

Területe 65 ezer négyzetkilométer.

Lakossága 2 millió 880 ezer ember.

A Litván Szovjet Szocialista Köztársaság 1940 július 21-én alakult meg.

Litvánokon kívül — belőlük kerül ki a lakosság nagy többsége — oroszok, lengyelek és belorusszok is élnek a köztársaság területén.

Litvánia dombos, erdőségekkel borított síkságon terül el, melyet sok tó és mocsár tarkít. Nyugaton a köztársaság területét a Balti-tenger partjai szegélyezik.

A litván népet már ősidők óta széttéphetetlen kötelékek fűzik az orosz néphez. A litvánok már a XII—XIII. században az orosz vitézekkel együtt harcoltak a német „kutyafejű lovagok" ellen. A XVIII. század végén Litvánia Oroszország része lett. Szoros gazdasági kapcsolatok épültek ki közte és Oroszország többi része között. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom hatására Litvániában is, akárcsak egész Oroszországban, szovjethatalom létesült, de a polgárháború idején a reakciós litván burzsoázia megfojtotta a fiatal szovjetköztársaságot. Segítségére voltak ebben a

német, majd az angol és francia imperialisták. Litvániát a dolgozók akarata ellenére elszakították a forradalmi Oroszországtól. 1919 áprilisában Litvániában megalakult a burzsoá köztársaság.

A reakciós burzsoázia két évtizedes uralma Litvániát elmaradott agrárországgá, a külföldi imperialista hatalmak gyarmatává süllyesztette. Iparának is túlnyomórészt kézműves jellege volt. Az ország ipari fejlettségét jól példázza az a tény, hogy mindössze 30—35 ezer ipari munkást, vagyis a lakosság 1 százalékát foglalkoztatta ipara. A burzsoá kormányzat az ország gazdasági fejlődését teljesen a külföldi tőkések, főként németek érdekeinek rendelte alá. A belga tőkések tartották kezükben a nagyobb áramfejlesztőket. A litván gyufagyártás urai a svéd tőkések voltak. A földeknek több mint a fele földesurak és kulákok birtokában volt. A földeket hármas vagy kettős vetésforgóval művelték meg, a mezőgazdaság legfőbb szerszáma továbbra is a csoroszlya maradt. A parasztokat a földtelenség és a földaprózódás tette tönkre. Az 1930 és 1939 közötti évtizedben 66 ezer parasztgazdaság került eladásra.

Csupán az 1940. évben kerítette Litvánia népe saját kezébe a hatalmat. Az újonnan megválasztott szejm (nemzetgyűlés), Litvánia akaratát megszólaltatva, azzal a kéréssel fordult a Szovjetunió Legfelsőbb Szovjetjéhez, hogy vegyék fel Litvániát a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségébe. A Szovjetunió Legfelsőbb Szovjetjének határozata értelmében 1940 augusztus 3-án a Litván Köztársaság tagja lett a SzSzKSz-nek.

A szovjet hatalom kikiáltása megszabadította Litvániát az idegen tőke bilincseitől, megnyitotta a köztársaság előtt a gazdasági és kulturális fejlődés hatalmas távlatait. A földet, méhével és erdeivel együtt, a nép tulajdonának nyilvánították. A bankokat és az ipart államosították. Földreformot hajtottak végre, melynek során 400 ezer hektár földet juttattak visszavonhatatlanul a törpebirtokos és földtelen parasztoknak. Eltörölték a parasztok valamennyi adóhátralékát, adósságát és bírságát. Megindult az ipar feléledése — helyreállították az üzemen kívül helyezett vállalatokat és újakat építettek. Már a szovjet rendszer első hónapjaiban teljesen felszámolták a munkanélküliséget. Új főiskolák, iskolák, bölcsődék, kórházak létesültek.

Litvánia békés gazdasági fejlődését azonban félbeszakította a fasiszta német támadás. A Litván SzSzK-ot elözönlötték a hitlerista csapatok. A német megszállók felélesztették Litvániában az előbbi rabszolgai, jobbágyi viszonyokat. Több mint félmillió embert kínoztak halálra és küldtek fasiszta rabságra; leromboltak sok nehéz- és könnyűipari üzemet; több mint 200 vállalat felszerelését szállították el Németországba; felrobbantották Kaunas és Vilnyusz villamos erőműveit. Barbár módon számoltak le a hitleristák a litván városokkal. A köztársaság fővárosában — Vilnyuszban — elpusztították a házaknak több mint felét, leromboltak több várost. Kiragadták a földet a parasztok kezéből és a német földesurak birtokába adták át.

A litván nép hős fiai önfeláldozóan harcoltak

a Szovjet Hadsereg és a partizánegységek soraiban a német hódítók ellen. 1945 januárjára Litvániát teljesen megtisztították a fasiszta megszállóktól.

A fasiszta német hódítók kiűzése után Litvánia dolgozói a testvéri szovjet nép segítségével hozzáfogtak nagy újjáépítő munkájukhoz. Gyorsan épültek fel romjaikból az elpusztított vállalatok; új gyárak és üzemek keletkeztek. 1947-ben már több mint háromezer vállalat dolgozott a köztársaságban. 1949 elejére az ipari vállalatok száma az 1945. évihez képest több mint kétszeresére, az ipar bruttó termelése pedig háromszorosára emelkedett.

A köztársaság főbb iparágai mezőgazdasági és erdőgazdasági nyersanyagok feldolgozásával foglalkoznak. Ide tartozik a fűrész-, gyufa-, malom-, olajsajtoló-, dohány- és konzervipar, a cukorgyárak, valamint a kisméretű textil- és fémfeldolgozó üzemek.

A nemrégiben még teljesen agrár jellegű köztársaság fokozatosan átalakul ipari-agrárországgá. Az ipar fajsúlya a litván népgazdaságban az 1945. évi 35 százalékról 1946-ban már 46 százalékra emelkedett.

Gyors iramban folyik a mezőgazdaság helyreállítása is.

A földtelen és törpebirtokos parasztok között mintegy 600 ezer hektár földet osztottak szét. Újjáépítettek és újonnan létesítettek 58 gép- és traktorállomást, valamint 295 gép- és fogatolt állomást.

Több tízezer parasztgazdaság, meggyőződve a

társas művelésű mezőgazdasági rendszer előnyösségéről, kolhozokban egyesült. 1949 elején már 1136 kolhozt számol a köztársaság. A mezőgazdasági gépek alkalmazása és a vetésforgó előrehaladottabb módszereinek meghonosítása biztosították a termés mennyiségének emelkedését.

1941-ben a szovjet rendszer egyik legelső intézkedése az alap- és középfokú műveltséget adó iskolák, valamint a szakiskolák kiterjedt hálózatának létesítését rendelte el. Ezekben az iskolákban mintegy 450 ezer gyermek tanult. Jelenleg már teljesen helyreállították Litvánia iskolahálózatát. 11 főiskola működik a köztársaság területén, melyekben 9 ezer diák tanul, valamint 40 középfokú szakiskola, 8 mezőgazdasági szakiskola és 55 iskola a felnőttek számára.

Felállították a Litván SzSzK Tudományos Akadémiáját.

Jelentős sikerekkel büszkélkedik a köztársaság a sajtó fejlesztése terén. A szovjet rendszer éveiben több mint 20 millió könyvet adtak ki. A köztársaságban 38 ujság és 7 folyóirat jelenik meg.

Az 1946—1950-es ötéves terv hatalmas programot tűzött a köztársaság gazdasági és kulturális fejlődése elé.

Az ötéves terv folyamán a köztársaság népgazdaságába beruházásra kerülő összeget másfél milliárd rubelben határozták meg.

2,5 millió hektárra növelik a köztársaság vetésterületeit (az 1940. évi 1,7 millió hektárral szemben). 1950-re már teljesen elérik a szarvasmarha- és sertésállomány háborúelőtti állományát.

Hatalmas méretű munkát fordítanak a lakóházak és községi gazdaságok helyreállítására.

Újjászületik Vilnyusz, a köztársaság fővárosa, a litván kultúra ősrégi központja, melyet barbár módon dúltak föl a fasiszták. A város a Nyeman mellékfolyója, a Vilija folyó partján fekszik, fenyvesek és dombok között.

A Szovjet Hadsereg hősies győzelmeinek eredményeként a Litván SzSzK visszakapta Klajpedát (Memel), a nagy baltitengeri kikötőt, melyet a hitleristák még 1939-ben ragadtak el. Jelenleg nap mint nap sok hajó vet horgonyt Klajpeda kikötőjében.

A Szovjetunió népeinek testvéri segítsége lelkesíti Litvánia népeit. Litvánia kemény léptekkel halad az új élet építésének útján.

MOLDVA SZOVJET SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁG

Területe 34 ezer négyzetkilométer.

Lakossága mintegy 2,7 millió fő.

Először mint autonóm köztársaság alakult meg, 1924 október 12-én (az Ukrán SzSzK kötelékében). 1940 augusztus másodikán lépett a szövetséges köztársaságok sorába.

A lakosság kétharmada moldvai.

A moldvai nép ősei, a szláv népekkel együtt, már ősidők óta lakják a Kárpátok lábánál elterülő erdőket és kövér legelőket, s a hegyekkel szomszédos sok termékeny folyóvölgyet. A moldvaiak, hogy megszabaduljanak rabtartóiktól, a magyar királyoktól, a Kárpátok keleti lejtőjén telepedtek le és először a XIV. század derekán alakították meg független államukat. A XVI. század elején, a moldvai nép hosszú és kimerítő küzdelme után, Moldva földjét a szultáni Törökország ragadta magához. Titkos utakon, életüket kockára téve, sokszor vergődtek el Moszkvába a moldvai urak követei, hogy védelmet kérjenek Törökország zsarnoksága ellen. Erősödtek a kulturális kapcsolatok is. Sok moldvai tanult Oroszországban. Kievben

Litvánia: Folyik a munka egy kaunasi kötszövőgyárban

Moldva: A kolhozgazdálkodás dús szüretet adott

és Moszkvában moldvai könyveket nyomtattak. Az 1812-es bukaresti szerződés értelmében Moldvát (Besszarábiát) Oroszországhoz csatolták.

Miután Besszarábia felszabadult a török iga alól, Moldvában gyors fejlődésnek indult az árugazdaság. A moldvaiak nagy mennyiségben termeltek bort, gyümölcsöt, dohányt, diót és gabonát. Moldva gazdasága szerves részévé vált Oroszország egész gazdasági életének.

1917-ben az orosz nép segítségével a moldvaiak lerázták magukról kizsákmányolóik: a földesurak és tőkések igáját, és szovjet hatalmat létesítettek. De 1918-ban a bojár Románia kihasználta azt az alkalmat, hogy a Szovjet Hadsereget lekötötte a polgárháború frontján vívott harc — elfoglalta Besszarábiát és gyarmatává süllyesztette. Románia uralkodó klikkje tűzzel-vassal, fenyegetésekkel és zsarolással próbálta erőszakkal románosítani Moldva népét.

Románia fennhatósága alatt Besszarábiában hanyatlásnak indult a gazdasági élet és a kultúra. Erősen lecsökkent a gyümölcsösök és dohánykertek területe, csökkent az állatállomány is. Az iparban foglalkoztatott munkások száma 50 százalékára esett vissza. A román uralom alatt 300 ezer embernek kellett elmenekülnie Besszarábiából. 1937-ben a parasztgazdaságok egyharmadának már ekéje sem volt, 1940-ben pedig a parasztok 48 százalékának még egy lova sem volt. A nyomor jutott osztályrészül Besszarábia parasztjainak. A gyermekhalandóság a parasztcsaládokban elérte a 60 százalékot. A lakosság háromnegyed része volt

írástudatlan. Elnyomták a moldvai nyelvet és a moldvai kultúrát.

Az ősidőktől moldvaiak-lakta területből csak egy kis sáv, a Dnyesztr balpartján, maradt meg a Szovjetunió kebelében. Itt alakították meg a Moldva Autonóm Szovjet Szocialista Köztársaságot.

A szovjet ötéves tervek teljesen átformálták a Moldva ASzSzK-t. Megteremtették a köztársaság iparát. A szovjet kormány tízmillió rubeleket fordított ipari vállalatok létesítésére. Hatalmas bor- és gyümölcstermelő szovhozok alakultak. A parasztok kolhozokban egyesültek. A kolhozföldeket traktorral művelték meg. 1940-ben a Moldva ASzSzK-ban többszáz elemi és középiskola, három főiskola működött, valamint rengeteg klub, könyvtár és mozi. Virágzásnak indult a moldvai irodalom és művészet.

Gazdaságának és kultúrájának fejlesztése közben állandóan élt a vágy a Moldva ASzSzK népében, hogy ismét egyesülhessen a Dnyesztren túl élő testvéreivel.

1940 júniusában a szovjet kormány követelésére Besszarábiát visszaadták a Szovjetuniónak. 1940 augusztusában a SzSzKSz Legfelsőbb Szovjetje teljesítette Moldva népének kérését: területük egyesült a Moldva Autonóm Köztársaságéval és megalakult a Moldva Szövetséges Szocialista Köztársaság.

A moldvaiakkal együtt ukránok (a népességnek mintegy 10 százaléka), oroszok (6—7 százalék), bolgárok és gagauzok is élnek a köztársaság területén.

Szovjet-Moldva a Szovjetunió délnyugati részén terül el. A köztársaság nyugati határa a Prut-folyó mentén húzódik, amelyen túl Románia terül el. Az ország belsejét dombos vidék foglalja el, ahol, a hajdani őserdők helyén gyümölcsösök és szőlők zöldelnek: ezek Moldva büszkesége és dísze, a moldvai nép fáradhatatlan munkájának eredménye. Északon és délen ritkás tölgyesekkel borított sztyeppe csatlakozik a középső dombos vidékhez. Többszáz kilométer hosszúságban húzódnak itt a kukorica- és búzatáblák, melyeket meggy- és szilvafasorok szegélyeznek. A sztyeppe szakadékait gátakkal kerítették el, a vízgyüjtőkben százezrével úszkálnak a libák és kacsák. A sztyeppéken hatalmas juhnyájak kóborolnak. Délkeleten, a Dnyesztr árterületén a veteményeskertek rengetegje terül el, melyek mesébeillő dús termést hoznak. A meleg éghajlat — forró nyár és enyhe tél — elősegíti a mezőgazdaság sokirányú fejlesztését.

A köztársaság fővárosa Kisinyov, Besszarábia régi központja.

Ez a gyönyörű déli város a Bük folyónak, a Dnyesztr jobboldali mellékfolyójának partján áll.

Moldvában már a szovjethatalom kikiáltásának első napjaiban nagy erővel láttak a köztársaság népgazdaságának és kultúrájának fejlesztéséhez. A földtelen és törpebirtokos parasztok között 300 ezer hektár szántót, gyümölcsöst és szőlőt osztottak ki. A szegényparasztok és zsellérek 20 ezer szarvasmarhához és lóhoz jutottak. Az állam nagy kölcsönökkel segítette a parasztságot. A paraszti

földek megművelésére 52 traktorállomást szerveztek. Megkezdődött az ipari vállalatok építése.

A békés építés rövid időszakában mintegy kétezer elemi és középiskolát, 10 főiskolát, 5 tudományos kutatóintézetet, 32 műszaki iskolát állítottak fel. Megindult a moldvai nyelvű ujságok, folyóiratok és könyvek kiadása.

A fasiszta Németország hitszegő támadása és Moldva hároméves román-német megszállása ideiglenesen félbeszakította Moldva népeinek alkotómunkáját.

A fasiszta hóhérok vadállati dühvel pusztították el az új élet valamennyi csiráját. Kirabolták és feldúlták Kisinyovot, a köztársaság fővárosát, a köztársaság városaiban elpusztították a lakóházaknak több mint felét, kivágtak és letaroltak 30 ezer hektár gyümölcsöst és szőlőt.

A megszállók által okozott károk értéke eléri a 16 milliárd rubelt.

Miután 1944-ben kiűzték a fasiszta megszállókat, a szovjet kormány nagy segítséget nyujtott Moldvának a köztársaság gazdaságának és kultúrájának gyors helyreállítására. A parasztok ismét megkapták földjüket, örökös és ingyenes használatra. A Szovjetunió kormánya többmillió rubelt fordított állatok, traktorok és mezőgazdasági felszerelés beszerzésére. A régebbi kis kézműves műhelyek helyén egyre-másra létesültek a modern technikával felszerelt nagy iparvállalatok.

A köztársaság iparában az élelmiszeripar, szőlő-, konzerv-, olajsajtoló, malom- és cukoripar foglalja el a vezető helyet.

1947-re 35 villanyerőművet építettek újjá és helyeztek üzembe.

Hozzáfogtak a Karagas-i és Molotov-i öntözőművek építéséhez. Mintegy ezer ciszternát létesítettek a földek öntözésére.

De a köztársaság legfőbb kincse továbbra is a szőlő- és gyümölcstermesztés. Szőlőinek területét tekintve Moldváé az első hely a Szovjetunióban. Szőlői épp annyi területet foglalnak el, mint Görögország szőlői és kilencszer nagyobbak, mint a híres Champagne-i (Franciaország) szőlőterületek.

Kertjeinek területe több mint 30 ezer hektár. 1946-ban még 13 ezer hektáron ültettek gyümölcsfákat (szilva-, alma-, körte-, kajszi-, őszibarack- és szerecsendiófákat).

Helyreállítják a köztársaság vetésterületét is. Ezeknek a területeknek 36 százalékát kukoricavetések, 34 százalékát búzatáblák, 9 százalékát köles, 5,5 százalékát rozs és 5,5 százalékát napraforgó foglalja el.

Moldva többtízezer szegény- és középparasztja, meggyőződvén a kolhozrendszer előnyéről, határozottan a társas földművelés útjára lépett.

A Szovjetunió testvéri népeinek segítségével Moldva nagy sikereket ért el kultúrájának építésében is. Eredményesen számolják fel az írástudatlanságot, bevezették az általános tankötelezettséget. Megvetették a moldvai irodalmi nyelv alapját, s áttértek az idegen latinbetűs írásról az orosz ábécére. A köztársaság 1870 iskolájában az 1946—47-es tanévben 400 ezer gyermek tanult. Több

mint 950 esti iskolát szerveztek a munkás- és parasztifjúság iskoláztatására.

1947 végén már 7 főiskola (köztük egyetem, zeneakadémia, mezőgazdasági és orvosi fakultással) és 38 műszaki iskola működött Moldvában.

Jelentősen kibővült a klubok, olvasószobák, könyvtárak és egészségügyi állomások hálózata. 1946-ban 1190 falusi klub és olvasószoba, 62 kultúrház, 5 színház és 824 könyvtár állott Moldva népeinek rendelkezésére.

Története folyamán most jutott először Moldva akadémiai jellegű tudományos központhoz: a Szovjetunió Tudományos Akadémiája fiókintézetéhez, mely a köztársaság tudományos kutatóintézeteinek munkásságát irányítja.

Az új sztálini ötéves terv még nagyobb távlatokat nyitott meg a köztársaság előtt.

Egy és egynegyed milliárd rubelben határozták meg azt az összeget, melyet az 1946—1950-es években a moldvai népgazdaságba beruháznak.

Új gyárak épülnek: tégla-, gipsz-, konzerv-, cukor-, szesz-, üveggyárak, valamint egyéb üzemek. 1950-ben a köztársaság 30 millió liter bort fog termelni. Az ipari termelés 1950-ben az 1940. évihez képest 78 százalékkal emelkedik.

A Dnyesztr partján vízierőművet emelnek, mely ellátja villanyárammal a városokat, falvakat, ipari vállalatokat, biztosítja a veteményesek, gyümölcsösök és szőlők öntözését.

1950-re a köztársaság vetésterületei meghaladják a kétmillió hektárt; jelentékenyen emelkedik az állatállomány is.

Hatalmas munkával állítják helyre a városok, különösen a köztársaság fővárosa: Kisinyov közüzemeit.

Bővül az iskolák, szanatóriumok, tudományos és kultúrintézmények hálózata. A városokban bevezetik a kötelező tízéves, faluhelyen a hétéves iskoláztatást. Moldva százszázalékos írástudó országgá válik.

Moldva, a szőlők és gyümölcsösök országa, a magas termelékenységű mezőgazdaság, szőlőművelés és gyümölcskonzervipar bőségben úszó gazdag köztársaságává lesz.

LETT SZOVJET SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁG

Területe 65 ezer négyzetkilométer.

Lakossága mintegy 2 millió fő.

A Lett Szovjet Szocialista Köztársaság 1940 július 21-én alakult meg.

A lakosság túlnyomó része lett és a lettekkel rokon lathal nemzetiségű.

Lettország a Balti-tenger partján terül el, ott, ahol a széles Rigai-öböl mélyen benyomul a szárazföldbe. A tengerparti lapályt fenyvesekkel borított homok-dünák tarkítják. Mögötte, a köztársaság belsejében, festői tavakkal és dombokkal ékesített síkság terül el. Erdők borítják a köztársaság $^1/_5$ részét, rétek $^1/_7$ részét és mocsarak $^1/_8$ részét. Délkelet-északnyugati irányban a bővízű Daugava (Nyugat-Dvina) szeli át az országot, több hajózható és széles árterületű mellékfolyójával. Hasznos ásványai a tőzeg, gipsz és barnaszén. Messzeföldön híresek a Kemeri közelében fakadó kénes gyógyforrások. A tengerparton gyakran akadnak borostyánra, az őskori fák megkövesedett gyantájára, melyet a hullámok vetettek partra.

A Lett SzSzK fővárosa Riga; Európa egyik

Lettország: Új rakpart épült Rigában

Az egyik lett papírkombinát óriásgépe

legősibb városa ; nagy kulturális központ. A város a Daugava-folyó partján áll, nem messze a Rigaöböl torkolatától. Rigában összpontosul a lett ipar nagyobbik része. Riga környékén, a tengerparton, sok kitűnő üdülő épült.

Lettországot már ősidők óta gazdasági és kulturális kapcsolatok fűzték Oroszországhoz. 1721-ben Lettország területének túlnyomó részét Oroszországhoz csatolták. Lettország városaiban, elsősorban Rigában, a XIX. század végén kibontakozott a nagyipar. Gépeket, vagónokat, villanygépeket, gumikészítményeket és szöveteket gyártottak itt. Lettországból Oroszország egyik legfejlettebb ipari vidéke lett. A lett kikötők (Riga, Libava — a mostani Lepaja stb.) bonyolítják le Oroszország kivitelének $^1/_5$ részét.

1917-ben Lettország munkásai és parasztjai, karöltve Oroszország többi népeivel, szovjet hatalmat szerveztek hazájukban. A lett szovjet köztársaság azonban nem volt hosszú életű. A reakciós burzsoázia elárulta saját népének érdekeit, megnyerte magának Anglia és Franciaország imperialista klikkjeinek támogatását. Ezek segítségével megdöntötte a szovjet rendszert, s elszakította Lettországot Oroszországtól. Ez a szakadás végzetessé vált Lettország gazdasági és nemzeti kultúrájának fejlődése számára.

A gépgyárak és vegyipari gyárak nagyrészét bezárták, a munkásokat az utcára lökték. Csupán a kis textil- és dohánygyárak, az élelmiszerüzemek működtek tovább. Az ipari-agrár Lettország agrárországgá süllyedt, s teljes mértékben a nyugat-

európai bankárok és tőkések akaratától vált fuggővé.

Nem volt sokkal boldogabb a föld megművelőinek élete sem. A legjobb, legtermékenyebb földek 45 százalékát a nagybirtokosok kis csoportja kaparintotta meg. Adóhátralékok miatt évente ezrével kerultek dobra a szegény- és középparaszti birtokok (az 1930—1934-es években mintegy 17 ezer gazdaságot árvereztek el, az 1934—1940-es fasiszta uralom éveiben évente átlag ötezer parasztgazdaság ment tönkre).

1940-ben Lettország dolgozói ismét kikiáltották hazájukban a szovjethatalmat. A lett nép megváltoztathatatlan akaratát kifejező új szejm (nemzetgyűlés) határozatot hozott Lettországnak a Szovjetunióhoz való csatlakozásáról. 1940 augusztus 5-én a Szovjetunió Legfelsőbb Szovjetje felvette a Lett Szovjet Köztársaságot a Szovjetunió népeinek testvéri családjába.

A fiatal szovjet köztársaság végrehajtotta a bankok és az ipar államosítását. A földet, a föld méhét és az erdőségeket az egész nép tulajdonának nyilvánították. 70 ezer zsellér és kisbirtokos paraszt 600 ezer hektár földet kapott örökös és ingyenes használatra. A parasztok megszabadultak az agrárbanknak járó 300 millió latnyi adósságuktól.

A parasztok munkájának megkönnyítésére 50 gép- és traktorállomást, valamint 513 gép- és lófogatú állomást létesítettek. A szovjet rendszer felszámolta a munkanélküliséget, bevezette a dolgozók ingyenes gyógykezelését, a társadalombiztosítást, új iskolákat, bölcsődéket és kórházakat nyi-

tott meg. Hatalmas méretű ipari építkezés indult meg: újból munkába állították a bezárt gyárakat és újjáépítették a működő üzemeket.

A fasiszták behatolása, 1941 nyarán, félbeszakította a köztársaság gazdasági és kulturális fejlődését. A német rablók, ugyanazoknak a teuton lovagoknak az utódai, akik még a XIII—XIV. században gyötörték a lett népet, újból elpusztították a lettek szabadságát és függetlenségét. Lettországban rabszolgai, jobbágyi viszonyok honosodtak meg. A fasiszták elpusztították az összes gyárat és a nagy Kenum-i vízierőművet, földig leromboltak több várost, s mindezt bosszúból a lett nép „nyakasságáért". Feldulták a rigai állami könyvtárat, melyet még 1524-ben alapítottak s ritka könyvrégiségekkel rendelkezett. Óriási kárt szenvedett az állattenyésztés: a lóállomány leapadt 127 ezerre, a szarvasmarhaállomány 444 ezerre, a sertésállomány 318 ezerre és a juhállomány 594 ezerre. 20 milliárd rubelnél is több az a kár, ami Lettország népgazdaságát érte.

Hároméves basáskodásuk alatt a németek több mint 250 ezer békés polgári lakost (ebből Rigában 170 ezer embert) mészároltak le. A Lett SzSzK 175 ezer polgárát hajtották el németországi kényszermunkára.

Csupán 1945 májusában, a Szovjet Hadsereg hősies győzelmeinek eredményeként, szabadult fel teljesen a köztársaság a német hordáktól.

A Szovjetunió testvéri köztársaságai segítségére siettek Lettországnak ipara és mezőgazdasága helyreállításában. Az 1945. év végén már ezer

újjáépült gyár működött, így a legnagyobb textil-, cukor- és üveggyárak; újjáépítettek 390 hidat, 1500 kilométer hosszúságban vasútvonalat; működésbe helyeztek több új vállalatot, melyeket a legkiválóbb korszerű gépi felszereléssel láttak el.

Közvetlenül a fasiszták kiűzése után földhöz juttatták a földtelen és törpebirtokos parasztokat, helyreállították a gép- és traktorállomásokat, valamint a gép- és lófogatú állomásokat.

Évről-évre szaporodnak a dolgozó parasztok termelőszövetkezetei. A lett parasztok haladó rétegei kolhozokba tömörülnek. Az 1949. évi tavaszi vetés idején már 3500 kolhoz működött a köztársaságban.

Gyorsan bővül a kulturális intézmények hálózata. 1946-ban a köztársaság 1500 elemi és középiskolájában 258 ezer gyermek tanult; 75 műszaki iskola, egyéb szakiskolák és 10 főiskola 9 ezer tanulónak adott kiképzést. A lakosság kultúrigényeit 14 színház, 1046 klub és kultúrház, 566 nyilvános könyvtár elégíti ki.

1945-ben Rigában, a köztársaság fővárosában megalapították a Lett Tudományos Akadémiát, mely 16 tudományos kutatóintézményt egyesít magában.

Nagy eredményekkel büszkélkedik a köztársaság a sajtó fejlődése terén is. Egyedül az 1946. évben 770 tudományos, politikai, szépirodalmi és egyéb műfajú könyvet adtak ki, 64 millió példányszámban. Az öt köztársasági lap — nem számítva a helyi napilapokat — példányszáma meghaladja a 400 ezret. Több olyan értékes irodalmi és zenei

remekmű került ki a lett írók és zeneszerzők tolla alól, melyet Sztálin-díjjal jutalmaztak.

Az 1946—1950-es ötéves terv több mint kétmilliárd rubelt irányzott elő a lett népgazdaság fejlesztésére. 1950-re az ipari termelés mennyisége 80 százalékkal lesz magasabb a háború előtti színvonalnál; ezen belul a fémfeldolgozó- és gépipar termelése háromszorosára, a tőzeg — a köztársaság legfontosabb energetikai nyersanyaga — kitermelése több mint háromszorosára emelkedik a háború előttinek. Teljesen helyreállítják, de még ki is bővitik a hatalmas Kenum-i áramfejlesztőt, a nagy lenfonó gyárat, a porcellán-, szuperfoszfát-, tejtermék-, olajsajtoló és sajtgyárakat. Jelentős mértékben fokozzák a híres szardella- és szardiniaipart. Növekszik a kerékpárok és rádiókészülékek termelése is.

1950-ben túlszárnyalják a szarvasmarhatenyésztés háború előtti színvonalát. Nagy munkát fordítanak a mezőgazdaság gépesítésére és feljavítására is.

A szocialista átalakulás útjára lépve a lett köztársaság agrárországból ipari-agrárországgá válik. Gyorsan gyógyulnak a háborúban kapott súlyos sebei. Szovjet-Lettország biztosan halad a felemelkedés útján.

KIRGIZ SZOVJET SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁG

Területe 197 ezer négyzetkilométer.

Lakossága 1,5 millió fő.

Szovjet-Kirgizia 1924 október 14-én alakult meg, mint autonóm terület. 1926 februárjában vált Autonóm Szovjet Szocialista Köztársasággá (az OSzFSzK kebelében). 1936 december 5-én lépett a szövetséges köztársaságok sorába.

A lakosság kétharmada kirgiz. Régi nomád állattenyésztő nép, melynek sokévszázados történelme folyamán sok hódító elnyomásában és zsarnokságában volt része: Makedóniai Sándor, kínaiak, mongolok, kokand kánok igázták le a kirgizeket. A múlt század ötvenes éveiben a kirgizek földjét Oroszországhoz csatolták; népe ettől kezdve az orosz állam védelme alá került.

A kirgizeken kívül oroszok, ukránok üzbekek és dungánok (igen régi földművelő kultúrájú nép) élnek a köztársaságban.

Szovjet-Kirgizia égbenyuló hegyek és magasan fekvő völgyek országa. Közép-Ázsia keleti részén terül el, délen és Keleten Hszin-Kianggal (Nyugat-Kína) határos. Szinte az egész köztársaság területét

a Tien-Sán óriási hegytömbjének hegyei és előhegyei foglalják el. Az örök hóval és jégtakaróval borított hegyláncok lábainál, a magas völgykatlanokban, kövér legelők húzódnak. A kínai határon a hegycsúcsok hétezer méter magasra emelkednek a tenger színe fölé. Közép-Ázsia és Nyugat-Kína legnagyobb folyói Kirgizia havasaiban erednek.

Egész Kirgizia területén csupán két olyan hely van, ahol némileg ellankásodnak a hegyek. Északon, Kazahsztán határához közel, zöld szalagként kígyóznak a Csu és Talassz folyók völgyei, nyugaton pedig, Üzbekisztán határán, Kirgiziához tartozik a Fergána-völgy egy része. Ezek a termékeny völgyek mintegy kapui az óriáshegyek országának. Idáig közlekednek a vonatok. Itt állnak a köztársaság legnagyobb városai: Frunze és Os. A két városból ágazik ki az utak és kanyargó hegyiösvények sűrű hálózata, melyek elvezetnek a köztársaság legtávolabbi zugába is. Kirgizia gazdasági fejlődésének harmadik kulcspontja az Isszik-Kul völgykatlan.

Szovjet-Kirgizia aránylag kis területén sok természeti ellentétre találunk. Megvan itt a Szovjetunió valamennyi éghajlati öve: sivatagok és szubtrópusi vidékek, sztyeppék és sűrű erdők, tundra és sarkvidéki éghajlat; fellelhető változatos növényzetének valamennyi képviselője, az egyiptomi gyapottól a tundrák mohájáig és zuzmójáig, s gazdag állatvilágának összes fajtája a sivatagi tevétől a sarkvidéki prémes állatokig.

A köztársaság földje óriási szén-, olaj-, arany-,

ólom-, antimon-, higany-, kén- és mészkészleteket rejt magában.

A cárizmus idején Kirgizia az orosz birodalom egyik legelmaradottabb vidéke volt. A kirgizeket kiszorították termékeny völgyeikből a hegyek közé. A legjobb legelőket a hűbérurak és nagy állattenyésztők maroknyi csoportja kaparintotta meg. A kirgizek nagy többsége nyomorúságos viszonyok között tengette életét, nemezsátrakban lakott, évszámra kóborolt, hogy többé-kevésbbé elviselhető legelőt találjon jószágainak.

A kirgizek nemigen foglalkoztak mezőgazdasággal. Kevés szántójukat a legprimitívebb kéziszerszámokkal munkálták meg. Egész iparuk csupán néhány kézműves műhelyből és egészen kezdetleges szénfejtőkből állott. Az 1914. évet megelőző évtized folyamán a kirgizek lélekszáma több mint 10 százalékkal csökkent. A lakosságnak alig két százaléka volt írástudó. A kirgiz nők, akárcsak a legtöbb keleti asszony, jogfosztott rabnők voltak.

A szovjet rendszer évei alatt, az orosz nép erős támogatásával, Kirgizia élenjáró mezőgazdasági és fejlett ipari állam lett. A köztársaságban szenet és sok értékes ásványt bányásznak. A sztálini ötéves terv éveiben posztó- és selyemipari, gyapottisztító, bőr-, cukor- és dohánygyárakat létesítettek. Az ipar bruttó termelése 1940-ben az 1913. évinek 54-szeresére emelkedett. A Honvédő Háború idején szerszám- és mezőgazdasági gépgyárakat, nagy jutagyárat, selyemszövő kombinátot és több élelmiszeripari vállalatot építettek fel.

A forradalom előtti Kirgiziában a lakott helyek

Kirgizia: A „Kaerma"-kolhoz tagjai gyönyörködnek a cukorrépatermésben

Jelenet a Kirgiz Állami Színházban előadott „Manasz" című nemzeti operából

többségét csupán hegyiösvények kötötték össze egymással. Jelenleg a köztársaság kiterjedt autóút- és vasútvonalhálózattal rendelkezik.

Hatalmas változások mentek végbe a köztársaság mezőgazdaságában is. A tegnapi nomád állattenyésztők állandó lakhelyet választottak maguknak és kolhozokban egyesültek. 1940-ben már többezer traktor és kombájn, több tízezer bonyolult mezőgazdasági gép dolgozott a kolhozmezőkön.

A köztársaság vetésterületei szinte megkétszereződtek a szovjet hatalom évei alatt. Az öntözőművek és öntözőcsatornák nagy hálózata sok tízezer hektár terméketlen földre juttatták el a vizet. Egyedül az 1934—1940-es időszakban 112 millió rubelt fektettek be a köztársaság vízgazdaságába.

Kirgiziának szinte valamennyi öntözéses vetésterülete, egész ipara, összes városai és lakosságának jelentős része a termékeny Csu-, Talassz- és Fergána-völgyben, illetve az Isszik-Kul katlanban összpontosul.

A Csu völgyének vetései képezik legfőbb, leghatalmasabb nyersanyagbázisát az egész Szovjetunió jutaiparának. A Csu-i kenderből hálókat, hajókötelet, a legerősebb ponyvát és a legfinomabb szövetet, még finom batisztot is készítenek. A vízálló kenaf-kender fonala pótolhatatlan nyersanyaga a zsákfélék gyártásának. A törökkenderből műselymet, hajtószíjat, pergamentet, metilalkoholt, kátrányt, gyantát — visszamaradt szárából pedig kitűnő hőszigetelő anyagokat készítenek.

Egyre inkább elterjednek az új gazdasági növények. Csak a közelmúltban kezdték meg Kirgiziá-

ban a cukorrépa termesztését, mely már első szüretekor páratlanul bő termést adott, a szokásosnál kétszerte nagyobb cukortartalommal. A Fergánavölgyben egyre terebélyesednek a gyapot- és rizsvetések, a Talassz-völgyben pedig dohányültetvények.

A havas hegyormokkal környezett Isszik-Kul tó partján mákot termesztenek. A tó partján, híres gyógyhelyek és szanatóriumok épültek.

Az előhegyeket szederfák, almafák és barackültetvények, szőlők borítják. Az öntözésre nem szoruló szántóföldeken búzát, árpát és kukoricát aratnak. A gabonafélék termesztése mélyen behatolt a hegyek közé, fel egészen 3 ezer méterre a tenger szintje felett. Kirgizia már nemcsak sajátmagát tudja ellátni gabonával, hanem sok gabonát szállít a többi középázsiai köztársaságba is.

A köztársaság büszkeségei a páratlan természetes legelők és kaszálók, melyeknek területe 11 millió hektár körül van. Ez több mint Kirgizia egész területének fele. A hegyek lábánál árvalányhajjal és lóherével borított déli sztyeppék húzódnak. A hegyek alsó és középső hajlatán magasfüvű rétek zöldelnek, ritkás fűz- és nyírfabokrokkal tarkítva. Felettük, a fenyvesek övezetében, az erdők mélyén füves tisztások rejtőznek. Ezek felett a havasi legelők övezete terül el. A forradalom előtti időkben a kirgizek egész évben a szabadban tartották állataikat. Télen, amikor a völgyeket befútta a hó, a legelők földje jégkeményre fagyott és még a szívós kirgiz lovak sem tudták patáikkal áttörni a jégpáncélt, hogy fűhöz jussa-

nak — télidőben tömegesen hullott el a jószág, a takarmányhiány miatt. Csupán a szovjet rendszer tanította meg rá a kirgizeket, hogyan éljenek helyesen gazdaságukkal: megtanították őket a takarmánynövények vetésére, a szénakaszálásra, a széna és silózott takarmányok téli eltevésére. Az ország rétjein sokezres juhnyájak legelnek. 1935 és 1940 között a lóállomány 46 százalékkal, a szarvasmarha-állomány 75 százalékkal szaporodott. Vannak kolhozok, melyeknek állatállománya eléri a húszezret.

A köztársaság fővárosa, Frunze, valamikor kezdetleges agyagviskókból álló, istenhátamögötti város volt. A régi házak helyén most gyönyörű kőépületek magaslanak, melyek alig látszanak ki a fák lombjai közül. A város központjában, a kormány székháza körül sorakozik a nemzeti képtár, a néprajzi múzeum, színház, állami filharmónia, több főiskola és műszaki iskola épülete, az ujságok szerkesztőségei, az állami könyvkiadó, rádióállomás és az új lakóháznegyedek. Az egész város mintegy a kirgiz nép egyeteme — pedig a forradalom előtt ennek a népnek még ábécéje sem volt.

A főváros után Os a köztársaság legnagyobb városa, egyike Közép-Ázsia legrégibb településeinek. Os a selyem városa. Az arab földrajztudósok már a IX. században úgy írtak róla, mint a legnagyobb selyemközpontról.

A szovjet hatalom tág lehetőségeket teremtett a kirgiz nép minden oldalú kulturális felemelkedésére. A nemrégiben még kolduszegény nomád

pásztorok előtt most megnyílt az út az emberiség által felhalmozott tudás kincsestárához.

Ábécéhez jutva, a kirgiz nép mohón vetette rá magát a kultúrára. A könyv bevonult a nép életébe. Egyedül az 1939-es évben 326 könyvet adtak ki, több mint 3,4 milliós példányszámban; 69 napilap jelent meg, ezek közül 42 kirgiz nyelven; 9 folyóiat, 120 ezres példányszámban. A kirgiz nép saját anyanyelvén olvassa az orosz és a nyugat-európai klasszikusokat, Kirgizia és a testvéri szovjet népek íróinak műveit.

Kirgizia íróinak és költőinek több művét nemcsak anyanyelvükön, de oroszul és a Szovjetunió többi népeinek nyelvén is kinyomtatták.

A szovjet rendszer felépítése előtt Kirgizia egész területén mindössze 15 orvos működött. 1940-ben már 100 kórháza, 600 orvosi rendelője, mintegy 100 orvosi tanácsadóhelye volt a köztársaságnak, melyekben több mint kétezer orvos dolgozott.

Az ötéves terv a köztársaságban 1946—1950-es évek alatt az új építkezésekre 1,2 milliárd rubelt irányzott elő.

Az ipar bruttó termelése 1950-ben az 1940. évi termelés 2,1-szeresére emelkedik.

Az új ötéves terv komolyan számol az állattenyésztés további fejlesztésével is, minthogy ez a köztársaság mezőgazdaságának legfontosabb ága. Az ötéves terv éveiben a lóállomány 69 százalékkal, a szarvasmarha-állomány 27 százalékkal, a juh- és kecskeállomány 89 százalékkal szaporodik. A veteményesek, gyümölcsösök és burgonyaföldek terü-

lete a háborúelőtti színvonalhoz képest több mint 50 százalékkal növekedik. 1950-ben 3,6 ezer hektár területen ültetnek új gyümölcsösöket és 1,6 ezer hektáron új szőlőket.

A kirgiz nép újjászületése fényes bizonyítéka a szovjet rendszer teremtő erejének. A szovjet hatalom Oroszország határvidékeinek azelőtt gyarmati rabságban szenvedő népei előtt megnyitotta a gazdaság és kultúra felvirágzásához, a boldog és szabad élethez vezető széles utat. Szovjet-Kirgiziát semmiféle erő nem térítheti le erről az útról.

TADZSIK SZOVJET SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁG

Területe 142 ezer négyzetkilométer.

Lakossága 1,5 millió fő.

A Tadzsik Szovjet Szocialista Köztársaság 1924 október 14-én alakult meg. Kezdetben mint autonóm köztársaság az Üzbek SzSzK kötelékébe tartozott. 1929 december 5-én alakult át szövetséges köztársasággá és lett tagjává a Szovjetuniónak.

Népességének háromnegyed része tadzsik. Ősidők óta letelepült földművelő nép ez. A tadzsikokon kívül még oroszok, kirgizek és üzbekek is élnek a köztársaságban.

Szovjet-Tadzsikisztán a Pamir-Alaj hegység magas bércei között, Közép-Ázsia délkeleti részén terül el. Keleten Kínával, délen Afganisztánnal határos.

Tadzsikisztán szinte teljes egészében hegyi ország; távolesik a meleg óceánoktól. Erősen szárazföldi éghajlata van: nagy a hőmérséklet-különbség a nappal és az éjszaka, a nyár és a tél között. Legmelegebb vidékei a déli részen, a Vahs és a Tisszar folyók völgyében terülnek el. A magas

hegyláncok elzárják ezeket a folyóvölgyeket az északi szelek elől, de nem állják útját az „afganyec"-nek — az Afganisztánból jövő perzselő szélnek. Forró, száraz szubtrópikus éghajlatú ez a vidék. Megterem itt a vadmandula, pisztácia, szőlő, őszibarack. Ugyanakkor fenn a hegyekben, különösen a Pamiron, az éghajlat közel áll a sarkvidékihez. Az örök jég hona ez. A keleti Pamirban még a legalacsonyabb völgyek sem ereszkednek lejjebb, mint 3500 méterre a tenger színe fölött. Ezekben a hatalmas gleccserekben sebes, bővizű hegyifolyók erednek: az Amu-Darja mellékfolyói, melyek kelet-nyugati irányban, a déli határral párhuzamosan szelik át Tadzsikisztán területét. Tadzsikisztán határain belül emelkednek a Szovjetunió legmagasabb hegycsúcsai: a Sztálin-orom (7495 méter), és a Lenin-orom (7127 méter).

Egészen a Nagy Októberi Szocialista Forradalomig Tadzsikisztán volt Közép-Ázsia legkietlenebb része. Nem volt ennek az országnak sem városa, sem vasútja, de még döngölt útja sem. Tadzsikisztán belsejébe csak gyalog, vagy lóháton lehetett elvergődni. Az első szekér csupán a forradalom után jutott el Tadzsikisztánba, azt is háromotoros repülőgépen szállították ide.

A forradalom előtt az ipar mindössze néhány kézművesműhelyből állott: az egész országban összesen 800 munkás, ha volt. A szántóföldek, legelők és az állatállomány háromnegyed része és szinte az egész öntözőcsatorna-hálózat a bokharai emir (fejedelem) magántulajdonát képezte. Határtalan volt a tadzsik paraszt (dehkán) kizsákmá-

nyolása. Annak a kevésnek is, melyet emberfeletti erőfeszítéssel sikerült csak learatnia, vagy begyűjtenie, az emir hivatalnokai ragadták el tőle az oroszlánrészét különböző adók ürügyén. Ezeket a hivatalnokokat senki sem ellenőrizte munkájukban. De nem maradtak el mögöttük a paraszt kizsákmányolásában a kis hűbérurak (bégek), kulákok (bejek) és papok (mollák) sem. Az ősrégi öntözőművek rombadőltek. A szántókból vagy mocsár, vagy száraz sivatag lett. Az omacs (csoroszlya), a dehkánok egyetlen földművelő szerszáma, ugyanaz a primitív eszköz volt, amellyel még az asszirok és egyiptomiaik művelték meg földjüket, többezer évvel időszámításunk kezdete előtt. Ez a szerszám egy kihegyezett karóból állott — ez pótolta az ekevasat — melyet ferdeszögben erősítettek egy másik karóhoz. Ennek a karónak járom volt a végén, abba fogták az ökröt. Teljesen elsatnyult az állattenyészet is, minthogy senki sem gondoskodott takarmányról, vagy az állatfajták nemesítéséről. A lakosságnak mindössze fél százaléka volt írástudó — ezek is a mellék- és a főbb hivatalnokok sorából kerültek ki. Az egész országban nem volt egyetlen orvos sem.

Nem voltak könnyűek Tadzsikisztánban a szovjet építés első évei. A bokharai emír, aki még 1921-ben Afganisztánba menekült, egymásután uszította az országra a baszmacs rablóbandákat. Ezek a banditák meggyilkolták a szovjet hatalom embereit, gyujtogatták az építményeket és rettegésben tartották a lakosságot. Angol fegyverekkel voltak felszerelve és angol kémek irányították

Gyapotszüret Tadzsikisztánban

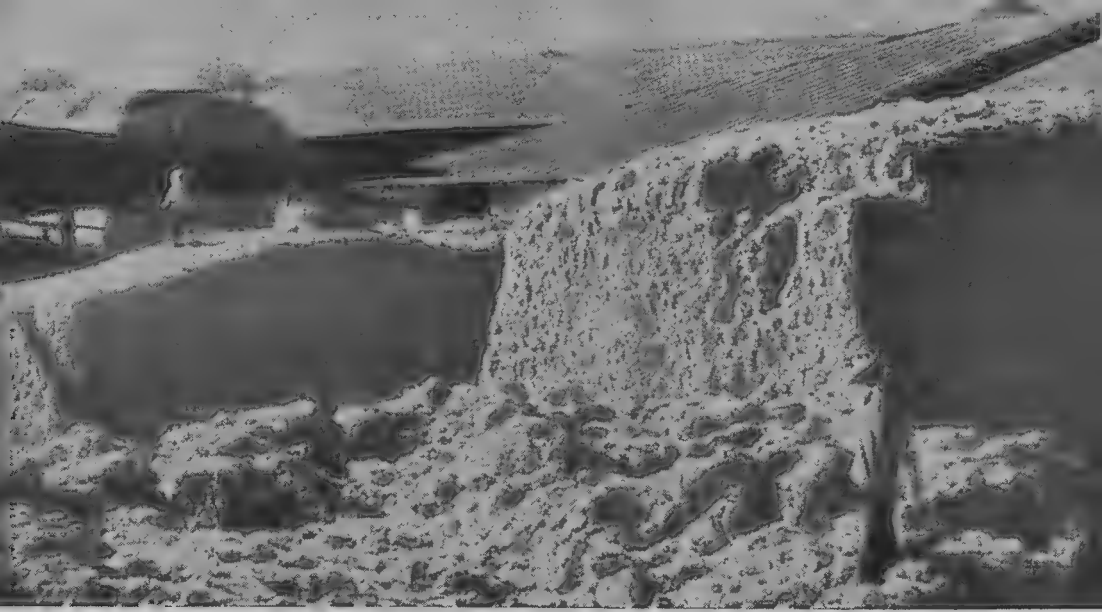

Tadzsikisztán: Az új gyapottermést a feldolgozó üzemekbe szállítják

működésüket. A baszmacsok elleni harc egészen 1931-ig húzódott, amikor a dehkánok csapatai elfogták és a Vörös Hadsereg kezére adták a baszmacsok utolsó bandavezérét: Ibrahim béget.

A szovjet építés évei letörölték Tadzsikisztán képéről az évezredes elmaradottság nyomait.

Tadzsikisztánban bányák és olajművek dolgoznak. Eredményesen fejlődik a textil- és élelmiszeripar, valamint egyéb iparágak. Kilenc gyapottisztítógyárat, nagy pamutszövőt és bőripari kombinátot, selyemfonógyárat, olajsajtolót és konzervgyárat létesítettek. A Varzob folyón megépítették a köztársaság első villanyerőművét. A Nagy Honvédő Háború éveiben rendkívül fokozódott a szén, olaj, ritka fémek, ón és arzén kitermelése.

1940-ben Tadzsikisztán ipari termelése elérte az 1913. évi termelés 277-szeresét.

A hajdan úttalan országban most többezer kilométer hosszúságban szelik át utak a hegyeket.

Rendkívül nagy változások mentek végbe a köztársaság mezőgazdaságában is.

A szovjet kormány által rendelkezésre bocsátott összegeken Dél-Tadzsikisztán völgyeiben és a környező hegyekben hatalmas méretű öntözőműveket építettek. Virágzó földek terülnek el napjainkban az azelőtti sivatagok belsején, a Vahs és Gisszar folyók völgyében. Terebélyes öntözőcsatorna-hálózatot építettek itt ki, amely soktízezer hektár földet lát el vízzel. A köztársaság főcsatornáinak hossza meghaladja a hatezerkettőszáz kilométert, az egész öntöző-rendszer

csatornáinak hossza pedig 30 ezer kilométernél is több.

A köztársaság kolhozainak földjén többezer traktor, másfélezer kombájn és rengeteg mezőgazdasági gép dolgozik.

Az öntözéssel megművelt völgyekben széles gyapotmezők húzódnak. A gyapottermesztés a köztársaság mezőgazdaságának legfontosabb ága. A gyümölcsösök és kertek a legkiválóbb kajszibarack-fajtákat, mézédes szőlőt, hatalmas menynyiségű almát, gránátalmát, mandulát és szerecsendiót teremnek. Tadzsikisztán déli völgyei a Szovjetunió egyetlen olyan vidéke, ahol megterem a cukornád.

A csapadékban gazdagabb nyugati és északi hajlatokon nincs szüksége a földnek öntözésre. A hatalmas kiterjedésű szántókon bőven terem a búza és az árpa.

A gabonafélék és a szőlő eljutottak még a Pamir legmagasabb fennsíkjaira is. Egyetlen országban sincs olyan magasságban földművelés, mint Tadzsikisztánban. Sok mező sziklák között, a meredek hegyoldalakban terül el. A tadzsikok tisztították meg a cserjéktől és művelték meg ezeket a földeket.

A gazdaság egyik legfontosabb ága, különösen Kelet-Pamir vidékén és délen, az állattenyésztés. A havasi legelőkön mintegy hárommillió szarvasmarha, juh és kecske vándorol. Messzeföldön híres kiváló tulajdonságairól a tadzsik húsjuh (a gisszári fajta). A déli vidékeken az értékes karakuljuhokat, a Pamiron pedig a hatalmas jakokat tenyésztik.

A köztársaság fővárosa Sztálinabád. Régebben a Djusamba nevű nyomorúságos falu állt ezen a helyen. A düledező vályogviskók és a girbegurba, alig egy méter széles sikátorok helyén most gyönyörű város emelkedik, széles, nyílegyenes aszfaltozott sugárutakkal, szép, stílusos házakkal, a környező kertekben medencékkel és szökőkutakkal. A városban összpontosulnak a köztársaság nehéz- és könnyűipari nagyüzemei, tudományos és kulturális intézményei, köztük a Tadzsik Egyetem és az Állami Nyilvános Könyvtár. A várost vasútvonal kapcsolja be a Szovjetunió közlekedési hálózatába.

A köztársaságban ma már több tucat város és városjellegű település van. Északon, a Fergánavölgyben fekszik Tadzsikisztán nagyságra nézve második városa: Leninabád; nagy textil-, selyem- és gyümölcskonzervipari központ. A sztyeppén, ahol még nemrégiben éhes sakálok üvöltöttek, hatalmas, jól rendezett város: Kaganovicsabád nőtt ki a földből.

Nagy kulturális forradalom söpört végig ezekben az években Tadzsikisztánban.

A szovjet rendszer teljesen megszüntette Tadzsikisztánban az írástudatlanságot. 1945-ben már 3 ezer iskola működött a köztársaságban, 294 ezer tanulóval. Az iskoláktól messzire lakó gyermekek számára internátusokat építettek.

Szovjet-Tadzsikisztánnak 8 főiskolája — köztük egy egyetem — 27 műszaki és egyéb középfokú szakiskolája van. A legkülönbözőbb szakmájú szakembereket képezik ki itten. Sokezer tadzsik

mérnök, agronómus, tanító, orvos, technikus és művész végzi áldozatos munkáját köztársasága városaiban és falvaiban, hogy még magasabbra emelje népe gazdagságát és kultúráját.

A tudományos kutatóintézetek kiterjedt hálózata élén a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának fiókintézete áll. Közülök az egyik — a Pamir hegyei közt létesült tudományos kutatóállomás — a legmagasabb gleccseren, a Fedcsenko-gleccseren működik. Ez a gleccser egyben a vízienergia kimerithetetlen akkumulátora: többezer köbkilométer megszilárdult vizet tartalmaz, melynek olvadása az egész Amu-Darja vízhálózatát ellátja vízzel. A gleccser tetejére hulló hó az idők folyamán jéggé változik és több évtized kell hozzá, míg lecsúszik a hegy lábáig. Itt, a gleccserek tömkelege, a csonthómezők, fekete sziklák és sötét szakadékok között, az égbenyúló hegyormok fölött képződnek azok a felhők, melyeket a szél Közép-Ázsia fölé hajt, hogy csapadékkal árasszák el az oázisokat és virágzó völgyeket. Télen a dühöngő hóviharok miatt több hónapig is szünetel az összeköttetés a kutatóállomás és a külvilág között: csupán a rádió adja hírül, mi történik ezalatt „a világ tetején", ahogy a Pamirt ősidők óta nevezik.

A forradalom előtt nem volt Tadzsikisztánban egyetlen klub, egyetlen egy könyvtár sem. 1947-ben már 633 könyvtár, 735 klub és 17 színház működött a köztársaságban.

A széles néptömegek kulturális színvonalának általános emelkedésével egyre több könyvre volt szükség. Egyedül az 1946-os évben 605 könyvet és

brosúrát adott ki a tadzsik állami könyvkiadóvállalat 5 milliós példányszámban.

A köztársaságban 67 napilap (250 ezres példányszámban) és 5 folyóirat jelenik meg.

Nagy sikerek jelzik a tadzsik művészet fejlődését. A köztársaságban 18 színház (köztük opera- és balettszínház, színiakadémia), 1500 városi, kerületi és falusi klub működik.

A forradalom előtt Tadzsikisztánban nem volt egy egészségügyi intézmény sem. Jelenleg 126 kórház, mintegy 400 sebészeti és szülészeti állomás, több mint 200 orvosi rendelőintézet és poliklinika áll a lakosság szolgálatára. Létrehoztak több különleges gyógyászati és kutatóintézetet, melyeknek az a rendeltetésük, hogy felvegyék a harcot a különböző trópusi betegségek ellen. Trópusi betegségkutatókat szerveztek, köztük a Szovjetunió legnagyobb ilyenirányú intézetét. Sokezer orvos dolgozik a tadzsik nép egészségvédelmének frontján.

A háborúutáni ötéves terv éveiben 1,2 milliárd rubelt ruháznak be a népgazdaság új építkezéseibe. Továbbfejlődik a bánya- és ércipar, a gépipar, a textil- és élelmiszeripar.

Az ipari termelés összmennyisége 1950-ben 56 százalékkal emelkedik a háborúelőtti színvonalhoz képest; a gyapotszövet-termelés eléri a 13 millió métert, a selyemszöveteké a másfélmillió métert.

Növekszik az öntözéssel megművelt földek területe. Befejezik a Vahs-völgy teljes kihasználására irányuló munkálatokat. A köztársaság déli részén új ültetvényterület létesül, majdnem

kétszeresére emelkedik a szarvasmarha-, juh- és kecskeállomány.

Tadzsikisztán, a hegyóriások és szilaj hegyifolyók országa, a gyapot és az élenjáró állattenyésztés köztársaságává vált. A Szovjetunió határát Kínáig, Indiáig és Afganisztánig kiterjesztő Szovjet-Tadzsikisztán példát mutat Ázsia népeinek az új, boldog életért vívott harcban.

ÖRMÉNY SZOVJET SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁG

Területe 30 ezer négyzetkilométer.

Lakossága 1,3 millió fő.

Az Örmény SzSzK 1920 november 29-én alakult meg. Egészen 1936-ig a Kaukázusontúli Szovjet Szocialista Köztársaságok Föderációjának kötelékébe tartozott. 1936 december 5-én lett közvetlenül a Szovjetunió tagállama, mint szövetséges köztársaság.

A köztársaság lakóinak zöme örmény. Az örmény nép történelme és kultúrája jóval régebbre nyúlik vissza, mint a legtöbb európai országé. Örményország területén már mintegy háromezer évvel ezelőtt virágzott a régi Kelet egyik leghatalmasabb állama: Urartu.

Urartu kapcsolatban állott az ókori világ valamennyi nagyobb államával. Időszámításunk kezdete előtti IV. században Urartut meghódította Makedóniai Sándor. De a későbbiek során, az időszámításunk kezdete előtti I. században az örmények ismét megteremtették saját önálló államukat. Az ókori Örményország fővárosa — Tigranocerta —

Kelet egyik legnagyobb kulturális központjává lett. A városokban kibontakozott a kézműipar és a kereskedelem. Az örmények nem egyszer küzdöttek meg a legkiválóbb római légiókkal és mértek rájuk komoly vereséget. Az V. század elején feltalálták az örmény ábécét s ugyanakkor megszületett az önálló örmény irodalom is. Ezután Örményországot Bizánc, Perzsia és az arabok hódították meg. A hódítók kegyetlenül elnyomták az örmény és grúz népek felkeléseit, kik egyesültek egymással a közös zsarnokaik elleni harcra. A IX—XI. században a Bagratida-nemzetséghez tartozó örmény királyok ismét egyesítették Örményország jelentős részét. Székhelyük Ani városa (Karsz városa közelében) lett, melynek, a krónikások tanusága szerint, százezer lakosa és ezer temploma volt. A város volt a Kelet és Nyugat közötti cserekereskedelem legfontosabb központja, de ugyanakkor központja az örmény kultúrának is. Az arab hódítók elleni sokéves harcra való visszaemlékezések a „David Szaszunszkij" című híres elbeszélőköltményben kristályosodtak ki.

Felmérhetetlen kárt tettek az örmény kultúra és államiság fejlődésében a mongolok, majd a perzsák és ozmán-törökök támadásai. A virágzó ország rombadőlt, a városok és falvak, melyeket lakóik elhagytak, teljesen kipusztultak. Az idegen hódítók ellen keményen küzdő örmények Oroszországhoz fordultak segítségért. Az örmény népet régi kulturális kapcsolatok és a közös vallás fűzték Oroszországhoz. A XIX. század elején Örményország nagyobb része beolvadt az orosz birodalomba.

Az örményeken kívül oroszok, kurdok és azerbajdzsánok élnek a köztársaságban.

Az Örmény Szovjet Szocialista Köztársaság a Kaukázusontúl középső részének déli felén terül el. Törökországgal és Perzsiával határos. A törökök még mindig nagy területet bitorolnak a jogos örmény földből.

A köztársaság magas felföldön terül el. Hol köves, hol pázsittal borított, magasan fekvő völgykatlanait mindenfelől hegyláncok övezik. A hegyek útját állják a párás szelek behatolásának. Ezért az éghajlat száraz, kontinentális. A csapadék hiánya miatt nagyon kevés errefelé az erdő. A talajrétegek nagyobbrészt vulkánikus eredetűek s így nagyon termékenyek, akárcsak az Araksz völgyének hordalékos talaja. Az Araksz folyó a köztársaság déli határa mentén folyik.

Örményország hegyei és földjének méhe gazdagok rézben, színes-, ritka- és nemesfémekben, tajtkőben, mészféleségekben. Azonban egészen a szovjet hatalom kikiáltásáig Örményország elmaradott agrárország volt; ipara mindössze rézolvasztásra és kisméretű szeszgyártásra korlátozódott.

1918-ban az örmény burzsoák — a dasnakok — ellenforradalmi pártja ragadta magához a hatalmat. Ezek napok alatt kifosztották az országot. A dasnakok szörnyű tömegmészárlást rendeztek az azerbajdzsánok és grúzok között, mire válaszul megindult az örményeknek halomragyilkolása. Csupán a testvéri orosz nép Örményország dolgozóinak nyujtott segítségével sikerült 1920-ban megdönteni

a dasnakok véres diktatúráját és megteremteni ebben az országban is a szovjetek rendszerét. Kivíva függetlenségét és szabadságát, az örmény nép szilárdan rálépett a szocialista építés útjára.

Szovjet-Örményország jelenleg élenjáró szocialista köztársaság. A sztálini ötéves tervek éveiben sokféle iparág: rézolvasztás, vegyipar, gépgyártás, építőanyag-, textil-, bor- és konyakipar létesült a köztársaságban. A nagyipar termelése már 1939-ben 22-szerese volt a forradalomelőttinek; a gyümölcs- és zöldségkonzervek termelése 17-szeresére, a bortermelés 5-szörösére emelkedett az 1913. évi színvonalhoz képest.

Örményország nehéz- és könnyűipari üzemei jelenleg kétszázféle új ipari terméket készítenek, ebből is több mint százat helybeli nyersanyagokból.

Fejlődik a köztársaság energetikai gazdálkodása. Az áramfejlesztők teljesítőképessége elérte a 133 ezer kilowattot, ami 43-szorosa az 1913. évinek.

Örményország gyöngye a Szeván, az óriási hegyitó. Magas, sziklás hegyek gyűrűjében, 1916 méter magasan fekszik a tenger színe felett, így kimeríthetetlen forrása az olcsó vízienergiának. Mintegy harminc patak duzzasztja vizével a Szevánt, melyből csak egy folyó — a Zanga — lép ki. Minden 100 köbméter vízből, ami a tóba ömlik, csupán 3 köbméter vizet visz magával a folyó. A többi víz egészen napjainkig kihasználatlanul párolgott el a tűző napsugarak hevében, ugyanakkor, amikor a mélyben óriási sztyeppék terulnek el, melyeknek földjét hőség égette és tikkasztotta. A szovjet mérnökök hatalmas tervet dolgoztak ki

a Szeván energiájának kihasználására. A tónak a Zanga folyó felőli kijáratát kiszélesítik és a folyó esése mentén egymást követve építik fel a vízierőműveket, melyek sora sajátszerű energetikai vízesést ad. A megzabolázott folyó vize szétárad az öntözőcsatornákba, 70 ezer hektárnyi, jelenleg kopár földet borítanak majd be az árnyas kertek virágai, a szőlők és gyapotültetvények. Ennek az érdekes erőmű-láncnak felső építményei már működnek. A Szeván olcsó energiája átformálja Szovjet-Örményország egész gazdaságát.

Nagy változások mentek végbe a köztársaság mezőgazdaságában is. Az Araksz völgyében és a hozzá csatlakozó jereváni katlanban gyapot terem az öntözött földeken, sok a szőlő és a délszaki, meleget kívánó gyümölcs: kajszi- és őszibarack, gránátalma, mandula. A hegynyúlványok között és a hegyes vidékeken gabonát termesztenek, a havasi legelők hatalmas csordákat táplálnak. Az örmény mezőgazdaság legrégibb ága a szőlőművelés. 1940-ben a szőlők területe elérte a 16 ezer hektárt (az 1913. évi 9 ezer hektárral szemben).

A gyapotmezőket, gyümölcsösöket, szőlőket, dohányföldeket számos öntözőcsatorna látja el vízzel. Az öntözőcsatornák hálózatát a szovjet hatalom éveiben teljesen helyreállították, és kibővítették. Az öntözés eredményeként hatalmas sivatagi térségek változtak át virágzó mezőgazdasági vidékekké. Sok kolhoz jövedelme eléri a többszázezer, sőt, többmillió rubelt. A kolhozok bonyolult mezőgazdasági gépekkel, saját áramfejlesztővel rendelkeznek, s vízvezetékük is van. Sok faluban

szinte mindegyik paraszt új, tágas házat épített magának.

Megváltozott az ország városainak képe is. A régebbi törpe telepek nagy, jólépített városokká nőttek. Külön kiemelkedik közülük Leninakán, Kirovakán, Jereván.

A köztársaság fővárosa Jereván. Kertek között, hegyekkel szegélyezett festői völgykatlanban terül el. Jerevánt még a VII. században alapították, de csupán a szovjet rendszer éveiben lett belőle igazi modern város. A lapostetejű nyomorúságos tákolmányok és vályogviskók helyén szép, kényelmes házak épültek. Az utcákat kiszélesítették, aszfalttal vonták be. A városban sok park, tér és körút van. A városban összpontosul a nehézipar, a köztársaság főbb tanintézetei, színházak, az Örmény SzSzK Tudományos Akadémiája, mely 1943-ban létesült. A Tudományos Akadémia 27 tudományos kutatóintézetet egyesít magában. A jereváni állami közkönyvtárban 1,2 millió könyv van. Sok régi örmény kéziratos könyvet is őriz a könyvtár. A híres görög és latin szerzőknek több műve csupán örmény fordításban maradt fenn napjainkig. Külön épületet emeltek a régi kéziratok — matenadaron-ok — gyüjteménye számára; ezek az irományok páratlan tudományos értéket képviselnek.

Jereván legtöbb új házát rózsaszínű artiki tufából építették. Ezt az értékes építőanyagot ismerik messze a Kaukázus vidékén túl is. Rengeteg különféle árnyalata van, a málnavöröstől a barnásvörösön át egészen a narancsszínig. Örményföld

tufájával borították be a Dnyeprogeszt, több moszkvai épületet, Szocsi és Szuhumi új szanatóriumait.

Jereván körül a hegyek lankáin, a csipkerózsabokor keskeny övén, az akácfa- és szerecsendióberkeken túl, gyümölcsösök huzódnak. Gyümölcsösök borítanak minden dombhajlatot, minden halmot. Bőven terem a körte, őszibarack.

Tízezrével térnek most vissza Szovjet-Örményországba a világ minden tájáról az örmények, akiknek el kellett menekülnök szülőföldjükről, mert semmi sem mentette meg őket a török és iráni területeken folyó kegyetlen örményüldözésektől. Hosszú ideig gyötörték a török szultánok és a perzsa sahok az örmény lakosságot. Abdul-Hamid szultán például különleges kurd lovasságot szervezett, látszólag azért, hogy ezek védjék meg Törökországot az orosz határsértésektől. Valóságban azonban ezeket a csapatokat az örmények kiirtására állíttatta fel. 1894-ben a törökök és a kurdok 24 falut pusztítottak el, megöltek több mint 50 ezer örményt, megsebesítettek több mint 100 ezret és mintegy háromszázezer embert tettek hajléktalanná. Egy év mulva újabb pogromok zúdultak Törökország örmény-lakta falvaira. Török-Örményföld egyik városában 3 ezer férfit, nőt és gyermeket égettek el elevenen a helyi bazilikában. Pogrom pogromot, tömegmészárlás tömegmészárlást követett. Az első világháború éveiben, 1914 és 1918 között, a kivégzések, gyilkosságok, éhség, rablások következtében, a száműzetésben és sivatagokba vezető utakon, ahova a török kormány az örményeket telepítette, mintegy egymillió ör-

mény lelte halálát. Az örmények arra kényszerültek, hogy elhagyják szülőföldjüket. Igy szóledtek szerte az egész világon. Csupán a szovjet hatalom juttatta ismét hazához az örményeket. Minden egyes örmény, aki visszatér szülőföldjére, lakást és szakmájának megfelelő munkát kap Szovjet-Örményországtól.

Hatalmas sikereket ért el az örmény nép kultúrájának fejlesztése terén. Örményország százszázalékosan írástudó köztársaság. Az 1946—47-es tanévben 1150 elemi és középiskolában összesen 276 ezer gyermek tanult.

A forradalom előtt nem volt Örményországnak egyetlen főiskolája sem. Most 13 főiskolája; köztük egyeteme, műszaki egyeteme, agráregyeteme, orvosi kara, színművészeti iskolája és egyéb intézete van. Az 1946—47-es tanévben kb. 9 ezer diák tanult a köztársaság főiskoláin.

Szovjet-Örményországban felvirágzott valamennyi művészet. Nagy sikerekkel büszkélkedik zeneművészete, színművészete. A köztársaságban 31 színház, köztük 8 drámai színház működik. Kultúrpaloták, könyvtárak, falusi olvasószobák, 630 klub és 9 múzeum épült fel a forradalom óta.

Az orosz és nyugateurópai klasszikusok remekeit, tudományos és népszerű tudományos műveket sokezres példányszámban adnak ki, a köztársaságban élő valamennyi nép nyelvén. Egyedül az 1939-es évben 650 könyvet — közülük 570-et örmény nyelven — adtak ki, közel 5 milliós példányszámban. A köztársaságban megjelenő 63 napilap közül 43 örmény nyelvű.

Évről évre szaporodnak az örmény népi értelmiség káderei. A köztársaság gyáraiban és üzemeiben sok olyan mérnök, orvos, agronómus és állattenyésztési szakember dolgozik, kik örmény főiskolákon nyerték kiképzésüket.

A háborúutáni ötéves terv 1420 millió rubelben szabta meg a köztársaság népgazdaságába beruházásra kerülő összeget. Az ötéves terv végére az ipari termelés mennyisége a háború előttinek 2,1-szeresére emelkedik. A Szeván-vízesés energiájának kihasználásán alapul a vegyiipar és a színesfém-kohászat fejlődése. Fokozzák a textil-, élelmiszer- és cukoripari termelést. Jelentősen megnagyobbodik a gyümölcsösök, szőlő- és selyemtenyészetek területe. A köztársaság öntözéssel megművelt földjeinek területe 1950-re eléri a 23,5 ezer hektárt. Eddig a határidőig az örmény kolhozok teljesen áttérnek a füves vetésforgóra. Hatalmas összegeket ruháznak be a mezőgazdaság további gépesítésébe és villamosításába.

Tovább folytatják a kulturális építést is.

Gazdag, bőségben úszó ország Szovjet-Örményország. Munkaszerető népe fáradhatatlanul küzd az új szocialista életért s tántoríthatatlanul halad előre a szovjet hatalom zászlaja alatt.

TURKMEN SZOVJET SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁG

Területe 485 ezer négyzetkilométer.

Lakossága 1,3 millió fő.

A Turkmen Szovjet Szocialista Köztársaság 1924 október 27-én alakult meg.

A köztársaság lakosságának zöme turkmen. A turkmen nép még néhány évtizeddel ezelőtt is nomád nép volt. Történelme mélyen visszanyúlik a multba. Sok századdal ezelőtt nálánál számosabb és erősebb népek kiszorították a turkmeneket bőven termő földjeikről. A turkmenek a sivatagba menekültek, ahol hatalmas öntözőműveket, híres szőnyegipart és a világ legnagyobb lótenyészetét hozták létre. A homokpuszták népe századokon át tartotta ellenőrzése alatt a Kelet és Nyugat közti főbb karavánútvonalat. A forradalom előtt a turkmeneknek még egy százaléka sem volt írástudó. A nomád pásztorok a babonák, a Korán és tudatlanság rabságában sínylődtek, de mégis remek szóbeli irodalmat tudtak megteremteni. A szovjet hatalom egységes nemzetté kovácsolta össze a szétszórt nomád törzseket, lehetőséget nyujtott a

A „Fontán"-kolhoz új klubja az Örmény Köztársaságban

Turkmenia kolhozaiban a gyapottermés minőségét a kolhoz saját laboratóriumában vizsgálják meg

turkmeneknek, hogy felépítsék saját államukat, saját kultúrájukat.

A turkmen népen kívül, amely a lakosság háromnegyed része, a köztársaság városaiban oroszok és örmények, a falvaiban pedig üzbekek, tadzsikok és karakalpakok is élnek.

A Turkmen SzSzK hatalmas területet foglal el, a Káspi-tengertől egészen az Amu-Darja folyóig. Területét tekintve a negyedik helyen áll a szovjet köztársaságok sorában. Területe egyenlő Franciaországéval s kétszer akkora, mint Nagybritanniáé.

A köztársaság déli határa alacsony hegységek mentén huzódik. Ezek a hegyek választják el a Szovjetuniót Irántól és Afganisztántól. A hegyoldalakat pisztácia, vadmandula és boróka borítják.

A köztársaság területének háromnegyed részét a Kara-Kum homoksivatag (350 ezer négyzetkilométer), a Szovjetunió legnagyobb és a földkerekség egyik legnagyobb sivataga foglalja el. A sivatag déli részét a határhegységekben eredő folyók és patakok völgyei szelik át. Itt virágzó oázisok keletkeztek. Ugyanilyen oázisokat találhatunk szétszórva a köztársaság keleti vidékein: az Amu-Darja alsó és középső folyása mentén.

Turkmeniában sok a napsütés és igen kevés az eső. A nyári hónapokban szinte egy csepp eső sem hull Turkmeniára. Amikor a szélhozta felhőkből elered az eső, a vízcseppek általában nem érnek el a földig: még a levegőben elpárolognak. Ezért a földművelés csak öntözéssel lehetséges ezen a tájon.

A szovjet hatalom kikiáltása előtt Turkmenia,

akárcsak Közép-Ázsia többi köztársasága, elmaradott mezőgazdasági ország volt. Kevés számú oázisa a nagy és kis hűbérurak birtokában volt. Ők rendelkeztek a víz, tehát az emberek élete felett is. Az öntözéssel megművelt földek termésének oroszlánrésze elment adóra, amit a vízért kellett fizetni. A parasztok helyzetét még súlyosbította, hogy a földművelést ósdi, kezdetleges eszközökkel folytatták. A szántás vashegyű csoroszlyával történt, a cséplés pedig úgy, hogy barmaikat addig-addig járatták végig a szérűre terített kévéken, míg minden kalászt szét nem verettek. Az aulok* és oázisok körül a nomád törzsek fokozatosan letarolták a szakszault (állatok táplálására alkalmas cserje), feletették a növényeket barmaikkal, újakat pedig nem vetettek. A sivatag egyre terjedt, a futóhomok végigsöpörte az országot, elborította a falvakat és növényzetet.

Turkmeniának nemcsak hogy nagy, hanem még kisipara sem volt. Volt az országban egy-két kézművesműhely, melyek téglaégetéssel, gyapottisztítással, csizmavarrással foglalkoztak. Ennyiből állott a forradalom előtti Turkmenia egész ipara.

Napjaink Szovjet-Turkmeniájában, ebben a fejlett ipari, nagymértékben gépesített mezőgazdasági és nagy kultúrájú országban aligha fedezhetnénk fel a hajdani vadság és elmaradottság nyomait.

A legmeglepőbb változások a Kara-Kum végeláthatatlan sivatagtengerében mentek végbe. A nö-

---

* Tanyák. — *A szerk.*

vényzettel megkötött homokrétegek óriási térségén sokezer karakul-juhot és tevét legeltetnek. A nyájak a kutak körül tanyáznak, melyek mélyen a föld alól kapják a vizet. Több ilyen kút művelt, jólépített lakóhelyek központjává lett. A sivatag megteremtette a maga iparát. A sivatag kellősközepén gazdag kénlelőhelyeket fedeztek fel. Kara-Kum telepei között repülőgépek és autók tartják az összeköttetést. Különleges tudományos kutatóintézetek tanulmányozzák a sivatag homokjának természetét: milyen hasznos növényféléket lehetne meghonosítani benne. Kiderítették, hogy a pusztában csak mélyen lenyúló gyökerű növényfajták tudnak megélni. Jelenleg szőlőt, dinnyét, sárgadinnyét, uborkát, retket, répát és salátát termesztenek a sivatagban. Új, fehérjékben gazdag takarmányfüvet termesztenek, melyekről télen-nyáron egyaránt legelhet a jószág. A köztársaság délkeleti részén megkezdték a nagy Kara-Kum-csatorna építését, mely az Amu-Darja vizével hatalmas területeket áraszt el s önztöz meg, Mara és Tedzsen vidékén. A csatorna hossza meghaladja a 600 kilométert. Csupán a közelében elterülő két oázisban mintegy 220 ezer hektár földet termékenyítenek meg vizével. Egyik vízgyüjtő medencéjébe több mint egyharmad milliárd köbméter víz fér.

A sztálini ötéves tervek évei folyamán Turkménia megteremtette iparát. Az ország különböző tájain több mint 300 ipari vállalat keletkezett. A köztársaságnak vegyiipari, élelmiszeripari és textilipari gyárai vannak. A Kara-Bogaz-Gol öböl-

ben (Káspi-tenger) hatalmas vegyiipari kombinát épült. Cseleken szigetén (Káspi) jódot és brómot termelnek ki. A Nagy-Balhás hegyeiben kifejlődött az építőipari anyagok kitermelése; Kugintang és Jagmán hegyeiben szenet bányásznak, Nyebit-Dagban olajkutak állnak. Krasznovodszkban (a Káspi-tenger partján) nagy halipari kombinát dolgozik.

1941-ben a turkmen nagyipar termelése 111-szeresére emelkedett az 1913. évinek.

Külön meg kell említeni a köztársaság iparánál a szőnyegszövést. Ősrégi mesterség ez, melynek fogásai nemzedékről nemzedékre szállnak. Főként Turkmenia asszonyai foglalkoznak szőnyegszövéssel. Sokan közülük művészi tökélyre vitték mesterségüket. A turkmen (tekini) szőnyegek híre messze túljutott a Szovjetunió határán.

Jelenleg több mint 20 ezer turkmen nő foglalkozik szőnyegiparral. Nagy állami kísérleti műhelyek létesültek. Itt szőtték a világ legnagyobb szőnyegét, melynek felülete 192 négyzetméter. A szőnyegipar termelése 1940-ben a forradalomelőttihez képest 10-szeresére, a háborúutáni ötéves terv folyamán meg még az 1940. évinek is a kétszeresére emelkedett.

Felismerhetetlenségig megváltozott a köztársaság mezőgazdasága is.

A hajdan nomád életmódot folytató turkmen parasztok letelepedtek és kolhozokba tömörültek. A Szovjet állam 54 gép- és traktorállomás felállításával segítette a parasztokat. Ezrével dolgoznak a traktorok a kolhozföldeken.

A szovjet rendszer éveiben hatalmas méretű öntözési munkálatokat végeztek Turkmeniában. Több mint 100 ezer hektár új földet hódítottak el a sivatagtól.

A gabonafélék (búza, árpa, rizs) vetésterületei mellett évről-évre nagyobbodnak a gyapotvetések is. A világ legkiválóbb gyapotfajtája ez; azelőtt csupán a Nílus völgyében termesztették Afrika perzselő napja alatt. A turkmen kolhozok a Szovjetunió egyik legfőbb erőforrását jelentik a hosszúfonalas gyapottermelésben.

A tikkasztó napsütésben, az öntözéses földeken kiváló gyümölcsök és zöldségfélék teremnek. Turkmenia híres édes mazsolájáról és zamatos, nedvdús „guljábi" (magyarul: rózsanedvű) dinnyéjéről.

Turkmenia a Szovjetunió egyetlen vidéke, ahol megterem a datolyapálma. A köztársaság délnyugati szubtrópusi tájain gazdagon terem az olajbogyó, füge, szezám és egyéb délszaki növényfajta.

Jelentős szerepe van a köztársaság gazdaságában az állattenyésztésnek. Az aprómarhának mintegy fele karakul-juh. Turkmeniának többmillió juha van. A kolhozokban és szovhozokban megszervezték a tereltető állattenyésztést. Hogy a csordák alatt mindig váltsák a legelőt, meghatározott útvonalokon, többnyire a Kara-Kum területén belül, hajtják végig őket. A karakul-juhok jól alkalmazkodtak a sivatagi élethez. Sok teve is él a sivatagban: ezek az igénytelen állatok az igavonó lovat pótolják a homoktengerben.

Turkmenia büszkesége: lótenyészete. A telivér ahaltekini és komudi hátaslovak szívósságukról híresek.

Ashabád a köztársaság fővárosa. Párhuzamos sugárutak épültek Kopet-Dag hegység lábánál elterülő síkságon. Csinos, takaros házait lombtenger övezi. Az utcák mentén folyó öntözőcsatornákat betonmedencébe terelték, nehogy vizük szétszivárogjon a homokban. A Kara-Kum homokját megkerülő vasútvonal a Káspi-tenger partjához (Krasznovodszkba és Dnyebit-Dagba), keleten pedig — a Mara és Csardzsuj oázison keresztül — a szomszédos Üzbekisztánba vezet.

Ashabád a központja a turkmen nép gyors fejlődésnek indult kultúrájának.

A szovjet rendszer évei alatt gyökeresen megváltozott a parasztság életmódja. Az aulokban a kunyhók helyén világos, kényelmes házak és iskolák épültek olvasótermekkel; az aulokba bevezették a villanyt, rádiót és telefont.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom előtt egyetlen műszaki iskola, egyetlen főiskola sem volt Turkmenia területén. A szovjet hatalom éveiben 660 iskolaépületet emeltek, nagyobb részüket az aulokban. Jelenleg szinte teljesen felszámolták a köztársaságban az írástudatlanságot; az iskolákban 200 ezren tanulnak; 7 főiskola és 39 középfokú szakiskola képezi ki a különféle szakembereket. Mintegy 10 ezer turkmen tanító, orvos és mérnök, kivétel nélkül szovjet főiskolák neveltjei, dolgoznak a szocialista építésben.

A kultúra igazi központjává vált a nagyszámú

népművelési intézmény. A köztársaságban 572 könyvtár — 2 millió kötetet meghaladó könyvállománnyal — 600 klub és kultúrház, 14 színház működik.

63 napilap jelenik meg Turkmeniában, közülük 43 turkmen nyelvű. 1924 és 1945 között közel 4000 könyvet adtak ki több mint 23 milliós példányszámban.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom előtt nem volt Turkmeniának egyetlen tudományos kutatóintézete sem. Jelenleg 40 kutatóintézet dolgozik a köztársaságban több mint 600 tudományos munkatárssal. 1940-ben alapították meg a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának turkmeniai fiókintézetét.

Csodálatos változások történtek a népegészségügy terén. Azelőtt egész Turkmeniában mindössze 9 orvos volt. Jelenleg valamennyi területi központban és sok aulban kórházat emeltek, orvosi segélyhelyeket, rendelőket, trachoma- és malária-intézeteket létesítettek, melyekben mintegy 6 ezer egészségügyi dolgozó működik. Turkmenia dolgozói, mint a Szovjetunió összes többi polgárai, állandó és ingyenes orvosi ellátásban részesülnek.

Évről-évre fejlődik a köztársaság gazdasága és kultúrája. Az ötéves terv 1946—1950 között 1,6 milliárd rubelnyi beruházást irányzott elő a köztársaság népgazdaságának fejlesztésére. 1950-ben az ipari termelés mennyisége az 1940. évihez képest 76 százalékkal emelkedik. Felépítik a második textilgyár-sorozatot; új áramfejlesztőket helyeznek működésbe. Nagy munkát fordítanak új

földterületek megművelésére a Murgam és Tedzsen folyó völgyében. Fejlődik a gyapottermesztés, állattenyésztés (különösen a karakul-juh tenyészete) és a selyemhernyótenyésztés.

Nagy összegeket fordítanak az ötéves terv keretében a népművelés és a kulturális intézmények fejlesztésére is.

Szovjet-Turkmenia két világ határán áll. A Kopet-Sag hegyláncain túl a hűbérurak világa, a vadság, szívettépő szegénység és elmaradott gazdálkodás és középkori erkölcsök világa terül el, egyszóval mindaz, ami valamikor megvolt a hegylánc innenső oldalán is. Igy még jobban szembetűnnek az újjászületett nép nagy győzelmei, mely szabad, szovjetföldön építi az új életet.

A turkmen nemzetgazdaságban jelentős szerepet tölt be a híres karakul-juhok tenyésztése

Észtonia fővárosa: Tallin

ÉSZT SZOVJET SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁG

Területe 45 ezer négyzetkilométer.
Lakossága meghaladja az 1 milliót.
1940 július 21-én alakult meg.

A lakosság zöme észt nemzetiségű. Kívülük még oroszok élnek a köztársaság területén.

Az Észt SzSzK a Balti-tenger partvidékén terül el, a Finn-öböl és a Rigai-öböl között, többszáz kilométeres hosszúságban nyúlik el itt a sík lapály, mely csak a Finn-öböl meredek, sziklás bemélyedésénél szakad meg hirtelen. Déli részén az alföld dombvidékbe vált át. Észtonia területét sok tó és mocsár tarkítja. A tavak (számuk meghaladja az 1500-at) mintegy 5 százalékát, a mocsarak és lápok pedig 15 százalékát foglalják el a köztársaság egész területének. Legnagyobb tava a Pejpusz vagy Csudszkoje, amelynek jegén a XIII. században Alexandr Nyevszkij novgorodi herceg orosz csapatai, észt, litván és lett szövetségeseikkel megsemmisítő vereséget mértek a kérkedő német lovagokra. A köztársaság területét sok kisebb folyó szeli át; néhánynak a folyását vízesések szakítják meg.

Az Észt SzSzK-hoz tartoznak a Balti-tengerben a Moonzund-szigetek ; legnagyobbak közülük : Szaréma (Ősel), és Chiuma (Dagő).

Észtonia éghajlata enyhe és párás. Bár a köztársaság talaja nem valami termékeny, mégis mindenfelé rétek és legelők zöldelnek. Ez teszi lehetővé az állattenyésztést, különösen a szarvasmarhatenyésztés fejlesztését. Szántóinak hatalmas részét vetett takarmánynövények foglalják el. Az ország területe 22 százalékban erdőség.

Akárcsak a Balti-tenger mellékének többi népét, az észteket is régóta fűzik szoros kapcsolatok az orosz néphez. Nem egyszer verték vissza vállvetve a hódítók támadásait. A XVIII. század elején Oroszország bekebelezte Észtoniát. Az első világháborút (1914—1918) megelőző években Észtország virágzó iparvidékké vált. Észtoniában működtek az akkori Oroszország legnagyobb iparvállalatai: az Orosz-Balti Hajógyár, gép- és villanymotorgyárak s Európa legnagyobb pamutgyárai: a Krenholmi Manufaktúra. Reval (Tallin) az egyik legfontosabb Balti-kikötő, télen ez pótolta Pétervár kikötőjét, mert jóval kevesebb ideig áll jég alatt.

A Nagy Októberi Forradalom után Észtoniában kikiáltották a Szovjet Köztársaságot, de Németország, majd más imperialista államok (Anglia, Franciaország) beavatkozásával megdöntötték a szovjet hatalmat. Észtország népe akarata ellenére burzsoá köztársasággá lett. Oroszországtól való elválasztása iparának hanyatlására vezetett. A burzsoá Észtoniában kedvükre uralkodhattak

az imperialisták ügynökei, kik saját gyarmatukká változtatták az országot.

1940-ben az észt nép ismét kikiáltotta a szovjet hatalmat. Észtonia országgyűlése kéréssel fordult a Szovjetunió Legfelsőbb Szovjetjéhez, hogy vegyék fel Észtországot a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségébe. 1940 augusztus 6-án a SzSzKSz Legfelsőbb Szovjetje döntésének értelmében Észtország tagja lett a Szovjetuniónak. A szovjet hatalom megalakulása után, a Szovjetunió kormányának és a testvéri szövetséges köztársaságoknak baráti támogatása és segítsége révén, Észtország gyors iramban építette újjá iparát. Az üzemen kívül helyezett gyárak tucatját látták el új felszereléssel. Több új gyár nyílt meg. A kis vállalatok nagy állami kombinátokba egyesültek. Egyedül az 1940-es év folyamán az állami és szövetkezeti ipar termelése 63 százalékkal emelkedett ; így a fémfeldolgozó ipar 91 százalékos, a textilipar 109 százalékos emelkedést ért el. A köztársaságban teljesen felszámolták a munkanélküliséget. A földtelen és törpebirtokos parasztok között 400 ezer hektár földet osztottak szét, valamint hitelt nyujtottak nekik jószág és gazdasági felszerelés beszerzésére.

A dolgozók gyermekei előtt megnyíltak az iskolák és a főiskolák kapui ; az egész lakosságnak ingyenes orvosi ellátás áll rendelkezésére.

A német fasiszták támadása félbeszakította a köztársaság gazdasági és kulturális megújulását. A németek, az észt nép évszázados ellenségei, el akarták németesíteni Észtországot. A hitleristák

elragadták az észt parasztok földjét és a német földbirtokosoknak ajándékozták. Koncentrációs tábort emeltek az ország minden zugában. A gyárak felszerelését és az értékes állatállományt vonatszámra szállították ki Németországba.

1944 őszén, amikor Észtoniát felszabadította a Szovjet Hadsereg, a pusztítás megrendítő képe tárult a felszabadítók elé. A német fasiszták megsemmisítették majdnem az összes áramfejlesztőt, betemették a palabányákat, rombadöntötték az ország legnagyobb üzemeit, így a híres Krenholmi nagyüzemet is. A megszállók 10 ezer városi házat romboltak le, a földdel tették egyenlővé az építészeti műemlékeket, kirabolták a parasztokat. 16 milliárd rubelre becsülhető az a kár, amit a német megszállók Észtországnak okoztak.

A német megszállás alóli felszabadulás után Észtonia hozzáfogott gazdaságának gyors újjáépítéséhez. Már 1945-ben helyreállítottak több villanyművet, újból megkezdték a palakitermelést. 1945-ben Észtország ipari termelése csak fele volt a háborúelőttinek, de 1948-ban már túl is haladta a háborúelőtti szintet.

A földreform végrehajtásának eredményeként 1947 közepéig 44 ezer kisparasztnak több mint 500 ezer hektár földet juttattak örökös és ingyenes használatra. Újjáépítettek 24 gép- és traktorállomást, 244 gép- és lófogatú állomást. A parasztok leghaladóbb része kolhozokba tömörült. Jelenleg több mint 3 ezer kolhoz működik a köztársaságban.

A szovjet rendszer óriási távlatokat nyitott

meg a népművelődés, tudomány, irodalom és művészet valamennyi ága előtt.

1946-ban bevezették a hétéves gyerekek általános tankötelezettségét. Jelentősen kibővítették a 7 éves és 11 éves középfokú iskolák hálózatát. 1949-ben a tanulók száma meghaladta a 150 ezret. A köztársaságban több esti iskolát szerveztek a falusi és városi ifjúság, valamint azoknak az ifjaknak részére, akik a háború miatt nem tudtak művelődéshez jutni.

Nyolc főiskola nyílt meg a köztársaságban. A szovjet rendszer előtt csak négy működött. Sok intézet mellett levelező tanfolyam működik: azok iratkoznak be, akik nem akarják főiskolai tanulmányaik miatt otthagyni a termelést vagy a hivatalt. 1949-ben a főiskoláknak hét ezer bejáró hallgatójuk volt, vagyis másfélszer annyi, mint a burzsoá Észtországban.

1946 elején megalapították az Észt SzSzK Tudományos Akadémiáját. Rövid idő alatt hatalmas tudományos központtá nőtt az Akadémia, mely 12 tudományos kutatóintézetet egyesít.

Nagy sikerekre tekint vissza az észt irodalom is. A dekadens idegen majmolást nagy nép bátor értékű alkotások váltották fel. Az észt művészeti szelleme tükröződik bennük, azé a népé, mely most teljes erejével építi az új életet.

Az 1946—1950-es ötéves terv 3,5 milliárd rubelt irányzott elő az észt népgazdaság valamennyi ágának fejlesztésére.

1950-ben az ipari termelés mennyisége háromszorosa lesz a háború előtti 1940. évinek.

Jelentékenyen megnagyobbodnak a vetésterületek, kifejlődik a szarvasmarha- és sertéstenyésztés.

Az ötéves terv folyamán Észtország városai több mint egy millió négyzetméter állami lakóhelyiség-területtel gyarapszanak.

A burzsoá rendszer bilincseit lerázva a szabad Szovjet-Észtország népe gyökeresen átépíti életét. Sok háborúokozta seb teljesen begyógyult már. Szovjet-Észtonia gazdag, jómódú, nagy kultúrájú ország lesz.

KARÉL-FINN SZOVJET SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁG

Területe 179 ezer négyzetkilométer.

Lakosságának száma, az 1940. évi adatok szerint, 606 ezer fő.

A Karél-Finn Szovjet Szocialista Köztársaság 1920 júniusában alakult meg. Egészen az 1940. évig, mint autonóm köztársaság, az OSzFSzK kötelékébe tartozott. 1940 március 31-én lépett a szövetséges köztársaságok sorába.

A karélokon és finneken kívül oroszok is laknak a köztársaságban. A Karél-Finn SzSzK a Szovjetunió európai részének északnyugati vidékén terül el, a Szovjetunió és Finnország határa mentén, északon a Fehér-tenger, délen a Ladoga-tó határolja. A karél-finnek földje a tavak, erdők és a gránit országa.

Több tízezer tó borítja Karélia területét. A tavak között szinte mindenütt fenyveserdők húzódnak. Ha repülőgépen végig repülünk Karélia felett, akkor végtelen zöld szőnyeg tűnik szemünkbe, amelyen mindenütt csillognak a tavak ezüstös foltjai. A tavakat szilaj, bővizű folyók kötik össze.

A folyók sziklás mederben rohannak lefelé és dübörgő, kavargó örvényeket képeznek.

A forradalom előtt csupán az ország déli részében akadtak falvak. Egyetlen városa Petrozavodszk volt, a jelenlegi főváros. Csak ritkán törték meg emberi hangok a vidék erdeinek csöndjét, vizeinek morajlását. Akkoriban Karélia még Oroszország egyik legnyomorúságosabb vidéke volt. A helyi karél parasztok maréknyi szántói sűrű erdők mélyén, mocsarak között terültek el. A föld nem tudta eltartani az embereket, akik ezért favágásra, vadászatra szorultak. Minden talpalatnyi föld művelhetővé tétele óriási erőfeszítést követelt meg. A „Kalevala" halhatatlan eposzát létrehozó népnek még abécéje sem volt. A karél parasztgyerekek előtt még az orosz iskolák kapui is bezárultak. A Karél-föld egyetlen ipari vállalata a petrozavodszki kis vasolvasztó volt, melyet még I. Péter cár létesített, a XVIII. század elején. Utak sem voltak az országban. Csupán téli időben, amikor befagytak a sebes folyók, a tavak és mocsarak, lehetett a jég hátán a távolabb fekvő településekre eljutni. Az első vasútvonal is, amely Petrozavodszkon át Murmanszkba vezetett, csak a XX. században épült meg az első világháború idején.

A szovjethatalom kikiáltása után, az orosz nép segítségével, a karélok történelmük folyamán először alakították meg saját államukat. A munkaszerető finn nép nagy energiával fogott neki országa természeti kincseinek kiaknázásához.

A szovjet rendszerben Karélia az óriási méretű erdőkitermelés országa lett. A favágók munkáját a

Elektromos fűrész zúg Karélia erdőiben

Útrakészen a karél-finn ujságpapír

villanyfűrész és egyéb gépek térhódítása könnyíti meg. A gerendák elszállítását hatalmas traktorok végzik. Az ország legkülönbözőbb tájain keletkeztek fafűrész-gyárak. Rendkívül értékesek fínom rostos szálfaerdői. A fa egy részét nyers állapotban elszállítják, másik részét ott helyben dolgozzák fel deszkává, furnérlemezzé, sílécekké, papírossá. Kondopogban (a Ladoga-tó partján), Szegezsben (Kondopogtól északra) hatalmas papírkombinátok létesültek.

Megkezdték az olcsó vizienergia roppant készleteinek kiaknázását. A sebesvízű folyók mentén vízierőművek épülnek.

Karélia követ, mely évezredekig feküdt parlagon, most egyaránt felhasználják a köztársaságban is, határain túl is. A karél gránit, diabáz, porfir, márvány, pegmanit, mindmegannyi értékes építőanyag. Petrozavodszkban működik a Szovjetunió legnagyobb csillámpala-gyára.

A Karél SzSzK fejlett erdőkitermelő, fafeldolgozó és haliparral rendelkezik. A köztársaság területén új vasútvonalak épültek és elkészült a legfontosabb vízi útvonala: a Sztálinról elnevezett Fehér-tenger — Balti csatorna.

Ez a híres csatorna az Onyega-tó partján fekvő Povenc város környékén kezdődik és Belomorszk városa mellett ömlik a Fehér-tengerbe. A csatornának 19 zsilipe, 15 duzzasztója, 12 mozgó gátja és 49 töltése van. Az amerikai Panama-csatorna, mely 81 kilométer hosszú, 28 évig, a 180 kilométer hosszú Szuezi-csatorna 10 évig, a 227 kilométer hosszú Fehér-tengeri csatorna pedig mindössze 21

hónapig épült. Az eddig elvégzett munka méreteinek bemutatására ez a tény is elég: a sziklás zátonyok felrobbantására, a csatornában kivésett robbanófuratok hossza 2600 kilométer, ami megfelel a Kiev és Lisszabon közötti távolságnak.

Eddig 17 napra volt szükség, hogy tengeri úton Belomorszkból Leningrádba eljusson az ember. A csatorna megnyitása után ez az idő lecsökkent 6—7 napra. De itt nemcsak időnyerésről van szó. A csatorna jelentősen olcsóbbá tette a karéliai fa és hibini apatitok kiszállításának költségeit. A csatorna mentén hatalmas iparvidék nőtt ki a földből: számos nehéz- és könnyűipari gyárat, műhelyt építettek itt fel: körös-körül folyik a fa feldolgozása; mindenfelé hasznos ásványok után kutatnak.

A csatorna közelében és a karéliai erdők mélyében népes lakótelepek épültek, nagy, szép házakkal, vendéglőkkel, kórházakkal, iskolákkal. A falvakban bevezették a villanyt, rádiót és távbeszélőt.

Nagy léptekkel halad előre a mezőgazdaság fejlesztése. A karéliai éghajlat hűvös, párás. A földművelés aránylag fejletlen, s csupán a déli vidékeken űzik. Azonban a földeket pompás rétek borítják. A köztársaságnak fejlett állattenyészete, főleg szarvasmarha-tenyészete van. A déli területeken megállás nélkül folyik a mocsarak lecsapolása és az erdőirtás. Egyre jobban terjeszkednek a kolhozok körül a gabonafélék, különösen az árpa vetésterülete, mely pompás termést hoz ezeken a tájakon. Küzdenek a rozs-termés fokozásáért is. De mindennél több itt a burgonya. A forradalom

előtti időkhöz képest tízszeresére nőtt a gabonafélék vetésterülete. A Honvédő Háború előtt többszáz traktor és több tucat kombájn dolgozott a kolhoz földeken.

Nagy utat tett meg a köztársaság a kultúra fejlesztése terén is. A forradalom előtti Karéliában 100 ember közül átlagosan, ha 10 volt írástudó; ezek is javarészt az orosz bevándorlók sorából kerültek ki. A szovjet rendszer évei alatt Karélia teljesen írástudó köztársaság lett. A Honvédő Háború előtt 770 iskolában 80 ezren tanultak. A köztársaságban két főiskola, 15 középfokú szakiskola működik. A városokban és falvakban 402 kultúrház és klub, 404 könyvtár terjeszti a műveltséget a karél-finnek között. 34 napilap jelenik meg az országban, több mint 130 ezres példányszámban. Egyedül az 1940. évben több mint 750 ezres példányszámban bocsájtott ki könyveket az állami könyvkiadó vállalat.

A szovjet korszakban virágzásnak indult a népi művészet. A köztársaság 3 drámai színházat, vígopera-színházat, 3 mozgó kolhoz-szovhoz-színházat, bábszínházat, állami filharmóniát hozott létre. A köztársaság fővárosában, Petrozavodszkban, Népművészetek Háza, zeneiskola, képzőművészeti iskola működik.

Nagy sebet ütött a karélok népgazdaságán és kultúráján a német és finn fasiszták támadása, akik 1941-ben elfoglalták a köztársaság nyugati részét. A fasiszta német támadók zsarnoksága közel 3 évig tartott és 20 milliárd rubelos anyagi kárt okozott a köztársaságnak.

Csupán az orosz nép és a Szovjetunió többi népének testvéri segítsége tette lehetővé, hogy a Karél-Finn SzSzK gyorsan begyógyíthatta a háború és ellenséges megszállás ütötte sebeket.

Az 1946—1950-es háborúutáni ötéves terv végére a köztársaság népgazdasága jelentősen a háborúelőtti színvonal fölé fog emelkedni. A népgazdasággal kapcsolatos építkezésekre 1,6 milliárd rubelt irányoztak elő. 1950-re az ipari termelés bruttó mennyisége 11 százalékkal emelkedik az 1940. évihez képest. Az új építkezések között szerepel egy hatalmas típusház-építő kombinát létesítése.

Ezen 5 év alatt szinte megkétszereződik az áramfejlesztők teljesítőképessége. Karélia folyóin 140 vízierőművet állítanak fel, az erdős vidékeken pedig 65 hőelektromos áramfejlesztőt építenek. Ezek az erőművek biztosítják az ország összes ipari vállalatának, gép- és traktorállomásának és a kolhozok mintegy 75 százalékának áramellátását.

Közel kétszeresére nagyobbodik a vetésterület is.

Szaporodik az iskolák száma, a tanulók létszáma pedig eléri a 95 ezret. Bővül az egészségügyi és népművelési intézmények hálózata is.

Ma már nyoma sincs „a háborítatlan madarak vidéké"-nek, ahogyan régebben a karélok földjét nevezték. Itt is, a rideg és barátságtalan természet országában új, szocialista élet épül, mely meghozta a szovjet népeknek a szabadság és az alkotó munka boldogságát, az egyszerű ember boldogságát.

*

Változatos és sokféle a szovjet föld köztársaságainak természeti világa és gazdasága. Nem egyforma népeiknek történelme, különböző a nyelvük is. De mindezek a köztársaságok egy szövetséges országban, a szabad szovjet népek egységes szövetségében forrtak össze. A Szovjetunió valamennyi népét egy családba tömöríti határtalan szeretetük legyőzhetetlen érzése a nagy Szovjet Haza — a világ legelső szocialista munkás-paraszt állama iránt, az új civilizáció és kultúra fáklyája, a népek békéjének és biztonságának támasza iránt.

A szovjet köztársaságokat elszakíthatatlan gazdasági és politikai kötelékek kapcsolják össze a hatalmas és legyőzhetetlen Szovjetunióba.

Nagy és nehéz utat tettek meg a Szovjetunió népei a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelmes napjai óta. Minden, amit elértek, minden, amit felépítettek és amit megvédtek az ellenséggel vívott harcokban — mindez a sokmillió egyszerű szovjet ember fáradhatatlan munkájának és önfeláldozó küzdelmének gyümölcse. Jólesik és örömmel tölt el bennünket az a tudat — mondta Ioszif Visszarionovics Sztálin, a szovjet nép vezére, — hogy a sok kiontott vér nem hullott hiába, hanem meghozta a maga eredményeit. Ez fegyverzi fel szellemileg a Szovjetunió munkásosztályát, parasztságát, dolgozó értelmiségét. Ez szilárdítja meg erejébe vetett hitét, ez mozgósítja új harcokra: a kommunizmus új győzelmeinek kivívására.

Megbonthatatlan barátság forrasztja egybe a Szovjetunió minden népét. Régen a multé már az

egymásiránti kölcsönös bizalmatlanság. Most, a nagy orosz nép körül tömörülve, a Szovjetunió minden polgára — bármely fajhoz, nemzethez, nyelvcsoporthoz tartozzék is — egy közös ügyet ápol: erejét és energiáját nem kímélve fejleszti a köztársaságok nagy Szövetségének gazdaságát és kultúráját. A népek barátságának életet árasztó ereje különösen fényesen mutatkozott meg a fasiszta németek ellen vívott Honvédő Háború súlyos napjaiban. Nap mint nap megmutatkozik ez az erő most is, a háborúutáni sztálini ötéves terv idején, mikor országszerte óriási méretű építkezés folyik, amikor a Szovjetek országa, háborúban ért sebeit begyógyítva, magabiztosan halad előre a haladás útján.

A Szovjetunió népeinek élén ott áll a Szovjetunió hatalmas kommunista pártja — a dolgozók nagy vezéreinek, Leninnek és Sztálinnak műve. A párt akarata kovácsolja egybe valamennyi szovjet ember erőfeszítését, a párt esze világítja meg fényes fényszóróként utunkat, a párt zászlaja egyesíti és lelkesíti az emberek millióit. A kommunista párt bölcs vezetésének köszönheti a szovjet nép valamennyi eredményét. S hogy a kormánykereket biztos kéz tartja, ez adja meg a lehetőséget a Szovjetunió népeinek, hogy nyugodtan és magabiztosan végezzék dolgukat. Semmiféle nehézség, semmiféle akadály nem állíthatja meg a szovjet embereket az áhított cél felé vezető úton — hogy felépítsék a Szovjetunióban a kommunista társadalmat.

TARTALOM

Bevezetés 5
Oroszországi Szovjet Föderativ Szocialista Köztársaság 30
Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság 42
Belorussz Szovjet Szocialista Köztársaság 50
Üzbek Szovjet Szocialista Köztársaság 57
Kazáh Szovjet Szocialista Köztársaság 66
Grúz Szovjet Szocialista Köztársaság 75
Azerbajdzsán Szovjet Szocialista Köztársaság..... 83
Litván Szovjet Szocialista Köztársaság 90
Moldva Szovjet Szocialista Köztársaság 96
Lett Szovjet Szocialista Köztársaság 104
Kirgiz Szovjet Szocialista Köztársaság 110
Tadzsik Szovjet Szocialista Köztársaság..... 118
Örmény Szovjet Szocialista Köztársaság 127
Turkmen Szovjet Szocialista Köztársaság 136
Észt Szovjet Szocialista Köztársaság..... 145
Karél-Finn Szovjet Szocialista Köztársaság 151

Szerkesztő: Székely Sándor. — Műszaki vezető: Gortvai Tivadar.

(25) — 1922. Franklin-nyomda N. V. Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28.
Felelős: Janka Gyula igazgató.

7. – Fu

SZIKRA